



Çatışma Sonrası Kentlerde Rejeneratif Süreklilik: Kamusalılık, Kentsel Müşterekler ve Çatışma Duyarlı Normatif Öncelikler

Regenerative Continuity in Post-Conflict Cities: Publicness, Urban Commons, and Conflict-Sensitive Normative Priorities

Devran BENGÜ^{1*}

Öz

Bu çalışma, çatışma sonrasında fiziksel yıkımın, kurumsal çözülmenin, meşruiyet krizinin ve topluluklar arası güven kaybının sürdüğü kentlere odaklanmaktadır. Temel araştırma sorusu, bu kentlerde rejeneratif sürekliliğin hangi toplumsal, kurumsal ve ilişkisel koşullar altında kurulabileceğidir. Çalışma, literatüre dayalı kuramsal-kavramsal bir araştırma olarak rejeneratif tasarım, kamusalılık ve katılım, kentsel müşterekler ve çatışma sonrası literatürlerini sekiz aşamalı Kavramsal Çerçeve Çözümlemesi aracılığıyla bütünleştirmektedir. Altıncı aşamadaki sentez ve yeniden sentez işlemi, kırılganlık kümesi → süreklilik bileşeni → işleyiş mekanizması → normatif öncelik zincirine dayanan mekanizma temelli normatif türetimle genişletilmiştir. Çözümleme, kamusalılık ile kentsel müşterekler arasındaki ilişkinin rejeneratif sürekliliğin üç bileşenini birlikte açıklayan temel analitik bağı oluşturduğunu göstermektedir: toplumsal sahiplenme ve meşruiyet, bakım ve işletme sürekliliği, kurumsallaşma ve yönetim kapasitesi. Çatışma sonrası sorun alanları, baskın zayıflatma etkilerine göre üç kırılganlık kümesinde düzenlenmiştir: kamusal meşruiyet ve temsiliyet kırılganlığı; kurumsal işleyiş ve işletme sürekliliğindeki kırılganlık; ilişkiye bağlı güven ve kolektif eylem kırılganlığı. Kümeler, baskın biçimde zayıflattıkları süreklilik bileşenleri ile ilgili kamusal, kurumsal ve ilişkisel işleyiş mekanizmalarıyla ilişkilendirilmiştir. Bu eşleştirme sonucunda altı çatışma duyarlı normatif öncelik türetilmiştir: kapsayıcı erişim, müzakereci kapasite, yönetsimsel hesap verebilirlik, çok ölçekli eş güdüm, ortak işletme sürekliliği ve ilişkiye bağlı güven inşası. Çalışma, meşruiyet, bakım ve işletme, yönetim ve güven ilişkilerini geri izlenebilir bir türetim düzeninde bir araya getirerek bağlamsal değerlendirme ve önceliklendirmeye açık, analitik olarak temellendirilmiş bir normatif çerçeve sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: rejeneratif süreklilik, kamusalılık, kentsel müşterekler, çatışma sonrası kentler, yönetim kapasitesi

ABSTRACT

This study focuses on post-conflict cities where physical destruction, institutional disintegration, a legitimacy crisis, and loss of trust between communities persist. It asks under what social, institutional, and relational conditions regenerative continuity can be established. As a literature-based theoretical and conceptual study, it integrates regenerative design, publicness and participation, urban commons, and post-conflict literature through an eight-phase Conceptual Framework Analysis. The sixth phase extends synthesis and resynthesis through mechanism-based normative derivation: vulnerability cluster → continuity component → mechanism → normative priority. Publicness and urban commons form the central analytical link explaining three components of regenerative continuity: social ownership and legitimacy, continuity of maintenance and operation, and institutionalization and governance capacity. Post-conflict problem areas were grouped into three vulnerability clusters according to their dominant weakening effects: vulnerability in public legitimacy and representation; vulnerability in institutional functioning and continuity of operation; and vulnerability in relationship-based trust and collective action. Each cluster was linked to the continuity components most strongly weakened by its problem areas and to related public, institutional, and relational mechanisms. This matching yielded six conflict-sensitive normative priorities: inclusive access, deliberative capacity, governance accountability, multiscale coordination, continuity of shared operation, and relationship-based trust-building. The study brings legitimacy, maintenance and operation, governance, and trust together within a traceable derivation structure and proposes an analytically grounded normative framework open to contextual evaluation and prioritization.

Keywords: regenerative continuity, publicness, urban commons, post-conflict cities, governance capacity

* Sorumlu Yazar: ¹ İstanbul Kent Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi, İstanbul, Türkiye, devranbengu@gmail.com ORCID: 0000-0002-1193-1711



1. GİRİŞ

Çatışma sonrası kentlerde yeniden yapılanma süreçleri, çok katmanlı bir müdahale alanı oluşturmaktadır. Kentsel mekân bu bağlamlarda altyapısal yıkımın yanı sıra toplumsal parçalanma, kurumsal zayıflama ve güven kaybı gibi eşzamanlı kırılmalık koşullarında yeniden kurulmaktadır. Rejeneratif müdahaleler açısından temel sorun, neyin nasıl inşa edilebileceğinden çok kurulan mekânsal ve yönetsel düzeneklerin hangi koşullarda kalıcılılaşabileceğidir. Rejeneratif süreklilik sorunu da bu noktada, müdahale sonrası sürecin toplumsal, kurumsal ve ilişkisel dayanaklarını birlikte düşünmeyi gerektiren temel bir problem olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu çalışmada “çatışma sonrası kent”, savaş, iç savaş ya da örgütlü silahlı çatışmanın ardından yoğun şiddetin azaldığı; buna karşılık fiziksel yıkımın, kurumsal çözülmenin, meşruiyet krizinin ve topluluklar arası güven kaybının sürdüğü kentsel bağlamı ifade etmektedir (Brinkerhoff, 2005; Haider, 2017; Milan, 2022). Çalışmanın kapsamı, bu tür silahlı çatışma deneyimlerinin ardından şekillenen yeniden yapılanma süreçleriyle sınırlandırılmıştır.

Rejeneratif tasarım literatürü, müdahale sonrası kalıcılık sorununu teknik ve ekolojik performansın ötesine taşıyan önemli bir çerçeve sunmaktadır (Cole vd., 2012; Gibbons vd., 2018; Yunibandhu & Hallinger, 2025). Kamusal ve katılım literatürü, erişim, görünürlük ve katılımın niteliği üzerinden toplumsal sahiplenme ve meşruiyet boyutunu açıklarken (Mitchell, 1995; Varna & Tiesdell, 2010; De Magalhães, 2010; Cornwall, 2008; Innes & Booher, 1999; Healey, 1998), kentsel müşterekler literatürü bakım, işletme ve ortak sorumluluk düzeneklerinin kurumsal ve yönetsel zeminini görünür kılmaktadır (Ostrom, 1990, 2005; Radywyl & Biggs, 2013; Meerkerk, 2024). Çatışma sonrası literatürü ise bu süreçlerin hangi kırılmalıklar altında zayıfladığını göstermektedir (Brinkerhoff, 2005; Haider, 2017; Sakalasuriya vd., 2018; Hay vd., 2020).

Mevcut literatürde bu alanlar çoğu kez birbirinden ayrılmış biçimde ilerlemekte; rejeneratif müdahalelerin çatışma sonrası bağlamda hangi toplumsal, kurumsal ve ilişkisel koşullar altında kalıcılılaşabileceği ortak bir analitik çerçeve içinde sınırlı biçimde tartışılmaktadır (Cole vd., 2012; Mitchell, 1995; Ostrom, 2005; Brinkerhoff, 2005; Haider, 2017). Özellikle kamusal ile kentsel müşterekler arasındaki ilişkinin, çatışma sonrası kırılmalıklar ve müdahale sonrası süreklilik bileşenleriyle birlikte ele alınması literatürde yeterince belirgin değildir (Radywyl & Biggs, 2013; Meerkerk, 2024; Sakalasuriya vd., 2018; Hay vd., 2020). Bu durum, rejeneratif sürekliliği meşruiyet, bakım ve işletme ile yönetim kapasitesi arasındaki ilişkiler üzerinden açıklayabilecek ortak bir çerçevenin gerekliliğine işaret etmektedir. Bu boşluk doğrultusunda çalışmanın amacı, rejeneratif sürekliliğin üç bileşenini taşıyan kamusal, kurumsal ve ilişkisel işleyiş mekanizmalarını ilgili literatürler üzerinden eşleştirmek; çatışma sonrası bağlamda baskın zayıflatma etkileriyle belirginleşen kırılmalık kümelerini bu mekanizmalarla ilişkilendirmek ve bu ilişkilerden çatışma duyarlı normatif öncelikler türetmektir.

Çalışma, rejeneratif sürekliliği salt fiziksel kalıcılığı aşan; toplumsal sahiplenme ve meşruiyet, bakım ve işletme sürekliliği ile kurumsallaşma ve yönetim kapasitesinin birlikte üretildiği uzun erimli toplumsal-kurumsal işleyiş kapasitesi olarak kavramsallaştırmaktadır. Bu çerçevede kamusal, müdahalelerin meşruiyet ve toplumsal kabul zeminini; kentsel müşterekler ise bu zeminin bakım, işletme ve ortak sorumluluk düzenekleri içinde nasıl süreklilik kazandığını açıklayan iki temel analitik eksen olarak ele alınmaktadır. Çatışma sonrası bağlam, bu eksenlerin hangi kırılmalıklar altında zayıfladığını ve rejeneratif sürekliliğin hangi koşullarda güçlenebileceğini görünür kılan özgül bir analiz düzlemi sunmaktadır.

Çalışmanın temel sorusu şudur: Çatışma sonrası kentlerde rejeneratif süreklilik hangi toplumsal, kurumsal ve ilişkisel koşullar altında kurulabilir? Bu temel soru üç alt soru üzerinden işlenmektedir:

AS1: Kamusalılık ile kentsel müşterekler arasındaki ilişki, çatışma sonrası bağlamda rejeneratif sürekliliğin koşullarını nasıl açıklayabilir?

AS2: Çatışma sonrası bağlamda hangi kırılancılık kümeleri belirginleşir; bu kümeler rejeneratif sürekliliğin hangi bileşenlerini zayıflatır ve hangi işleyiş mekanizmalarıyla ilişkilendirilebilir?

AS3: Bu kırılancılık kümeleri temelinde çatışma duyarlı normatif öncelikler nasıl analitik olarak temellendirilebilir?

2. YÖNTEM

Bu çalışma, Jaakkola'nın (2020) kuram sentezi yaklaşımıyla uyumlu biçimde, ilgili kuramsal alanları rejeneratif süreklilik problemi etrafında bütünleştiren literatüre dayalı bir kavramsal çerçeve geliştirme araştırması olarak tasarlanmıştır. Bu yaklaşımda analitik sağlamlık, kullanılan kuramların seçilme gerekçesinin, çözümlemedeki rollerinin ve yeni bilginin hangi ilişkilendirme mantığıyla üretildiğinin açıklanmasını gerektirir. Literatüre dayalı sürecin saydamlığı bakımından Snyder'in (2019) kaynak seçimi, çözümleme ve sentez işlemlerini açık ve izlenebilir kılma ölçütü; farklı bilgi alanlarının eleştirel bütünleştirilmesi bakımından ise Torraco'nun (2005) yeni kavramsal çerçeve üretme ilkesi yöntemin tamamlayıcı dayanaklarını oluşturmuştur.

Araştırmanın temel yöntemi, Jabareen'in (2009) çok disiplinli bilgi alanlarından ilişkili bir kavramlar ağı üretmek üzere geliştirdiği sekiz aşamalı Kavramsal Çerçeve Çözümlemesi'nin araştırma amacına uyarlanması dayanmaktadır. Bu yöntemde kuramsal metinler çözümleme malzemesi olarak ele alınır; kavramlar kaynaklar arasında yinelemeli geçiş ve karşılaştırma yoluyla belirlenir, ayrıştırılır ve bütünleştirilir. Yöntemin temellendirilmiş kuramdan (grounded theory) yararlanan kuramlaştırma mantığı, çok disiplinli bir olgunun yorumlayıcı biçimde anlaşılmasına yönelir (Jabareen, 2009). Çerçevenin ilişkisel varsayımı mekânın kimliklerden, varlıklardan ve bunların ilişkilerinden önce var olmadığı; kimliklerin, varlıkların, aralarındaki ilişkilerin ve bunların parçası olan mekânsallığın tümünün karşılıklı kurucu olduğu kabulüne dayanır (Massey, 2005, s. 10). Bu kabul, Jabareen'in (2009) yöntemiyle kurulan kavramlar ağına rejeneratif sürekliliğin üç bileşenini karşılıklı kurucu koşullar olarak ilişkilendirmeye ontolojik zemin sağlar.

Çözümleme malzemesi dört literatür alanından oluşturulmuştur: rejeneratif tasarım literatürü, kamusalılık ve katılım literatürü, kentsel müşterekler literatürü ve çatışma sonrası literatürü. Kaynak kapsamı, bu dört alanın araştırma sorularıyla kesişimiyle sınırlandırılmıştır. Amaçlı ve yinelemeli seçimde önce alan içindeki kurucu çalışmalar belirlenmiş; çözümleme ilerledikçe kavramsal ilişkileri açıklayan ve güncel katkı sunan çalışmalar eklenmiştir. Her kaynak, araştırma sorularıyla ilişkisi ve çerçevede üstlendiği analitik işlev bakımından değerlendirilmiştir. Kuramsal çalışmalar kavramsal tanımları ve ilişkileri belirlemek; ilgili ampirik çalışmalar ise bu ilişkilerin farklı bağlamlardaki işleyişini ve sınırlarını değerlendirmek amacıyla kullanılmıştır.

Çözümleme, Jabareen'in (2009) sekiz aşamalı prosedürünün araştırma amacına uyarlanmasıyla, her aşamanın çıktısının sonraki aşamaya temel oluşturduğu yinelemeli bir akış içinde yürütülmüştür:

1. Kaynakların haritalanması: Yukarıda tanımlanan dört literatür alanı haritalanarak çözümlemenin kapsamı belirlenmiştir.

2. Okuma ve sınıflandırma: Kaynaklar disipliner konumları, araştırma sorularıyla ilişkileri ve açıklayıcı güçleri bakımından okunmuş; kuramsal ve ampirik çalışmaların çözümlemedeki işlevleri ayrıştırılmıştır.

3. Kavramların belirlenmesi: Bu okumalar sonucunda rejeneratif sürekliliği açıklayan taşıyıcı kavramlar belirlenerek kavram envanteri oluşturulmuştur. Rejeneratif sürekliliğin üç bileşeni, kamusalılığın boyutları ve kentsel müştereklerin kurumsal ilkeleri bu aşamada belirginleşmiştir (Bölümler 1–3).

4. Kavramların ayrıştırılması ve rollerinin belirlenmesi: Kavramlar tanımları, varsayımları, kaynakları ve çerçevedeki görevleri bakımından ayrıştırılmıştır. Jabareen'in rol ayrımı doğrultusunda süreklilik bileşenleri olgunun kurucu yapısını açıklayan ontolojik rolü, kamusal ve kentsel müşterekler ise olgunun nasıl anlaşılacağını gösteren epistemolojik-analitik rolü üstlenmiştir. Kavramlar arasındaki geçişin yönetsel karşılığı ise altıncı aşamada uygulanan türetim zinciriyle kurulmuştur.

5. Kavramların bütünleştirilmesi: Üçüncü ve dördüncü aşamalarda belirlenen ve rolleri ayrıştırılan kavramlar, rejeneratif sürekliliğin üç bileşeni ile bu bileşenleri birlikte açıklayan kamusal ve kentsel müşterekler eksenleri arasında ilişkilendirilerek bütünleştirilmiştir. Çatışma sonrası literatüründeki sorun alanlarından bu iki eksenle analitik olarak kesişenler, süreklilik bileşenleri üzerindeki baskın zayıflatma etkilerine göre üç kırılma kümesi altında düzenlenmiştir (Bölümler 1–3; Bölüm 4.1).

6. Sentez, yeniden sentez ve normatif türetim: Her kırılma kümesindeki özgül sorun alanları, kamusal ve kentsel müşterekler eksenleri üzerinden, baskın biçimde zayıflatıkları süreklilik bileşenleriyle ilişkilendirilmiştir. Bu ilişkinin hangi kamusal, kurumsal ve ilişkisel süreçler, kurallar ve düzenekler üzerinden okunabildiği belirlenmiş; bunlar, özgül sorun alanı ile normatif önceliğin yöneldiği işleyiş alanı arasındaki ara analitik bağlantıyı görünür kılan işleyiş mekanizmaları olarak tanımlanmıştır. Bir yönelimin normatif öncelik olarak türetilmesi, özgül sorun alanının baskın biçimde zayıflatığı süreklilik bileşenini desteklemeye yönelmesi, ilgili kuramsal kaynaklarla gerekçelendirilebilmesi ve belirlenen işleyiş mekanizmasıyla doğrudan ilişkilendirilebilmesi ölçütlerine dayandırılmıştır. Böylece normatif türetim, kuramsal eşleştirme ve mekanizma analiziyle yapılandırılmış yorumlayıcı bir çıkarım olarak ele alınmıştır. Çalışma, Jabareen'in sentez ve yeniden sentez aşamasını, bu ölçütler doğrultusunda işleyen kırılma kümesi → süreklilik bileşeni → işleyiş mekanizması → normatif öncelik zincirine dayalı mekanizma temelli normatif türetimle genişletmiştir. Bu genişletme, çatışma duyarlı normatif çerçeveyi oluşturmuş; her normatif önceliğin ilgili kırılma kümesine, özgül sorun alanına, süreklilik bileşenine ve işleyiş mekanizmasına kadar geri izlenebilmesini sağlamıştır (Tablo 1, Şekil 1; Bölüm 4.2).

7. Çerçevenin kavramsal ve analitik tutarlılığının değerlendirilmesi: Araştırma soruları, kavramsal kategoriler, kaynak dayanakları, işleyiş mekanizmaları ve normatif öncelikler arasında kurulan bağların tutarlılığı ve geri izlenebilirliği ile farklı kuramsal alanlar açısından anlaşılabilirlik ve tartışılabilirlik değerlendirme ölçütleri olarak kullanılmıştır (Bölüm 5).

8. Çerçevenin yeniden düşünülmesi: Çerçeve, yeni kaynaklar, disiplinlerarası değerlendirmeler ve gelecekteki ampirik uygulamalar doğrultusunda bağlama göre geliştirilebilecek dinamik bir yapı olarak konumlandırılmıştır (Sonuç).

Bu doğrultuda izleyen bölümler, Kavramsal Çerçeve Çözümlemesiyle belirlenen kavramları, bunların ilişkisel sentezini ve çatışma duyarlı normatif önceliklere uzanan türetim zincirini sırasıyla açıklamaktadır.

3. REJENERATİF PARADİGMA: SÜREKLİLİK PROBLEMİ

Bu bölüm, rejeneratif müdahalelerin müdahale sonrası sürekliliğini ekolojik performansla sınırlı görmeyen; kurumsal düzenekler ve kamusal süreçlerle birlikte ele alan kavramsal çerçeveyi ortaya koymaktadır. İlk olarak sürdürülebilirlikten rejenerasyona uzanan kavramsal geçiş tartışılmakta; ardından rejeneratif tasarımın sosyo-ekolojik boyutu ve bu çerçevenin ortaya çıkardığı süreklilik problemi, bakım, sahiplenme ve kurumsallaşma boyutları üzerinden ele alınmaktadır. Bu yapı, izleyen bölümlerde kamusal, kentsel müşterekler ve yönetim kapasitesi arasında kurulacak analitik ilişkinin teorik zeminini hazırlamaktadır.

3.1. Sürdürülebilirlikten Rejenerasyona Kavramsal Geçiş

20. yüzyılın son çeyreğinden itibaren sürdürülebilirlik kavramı, çevresel tahribatın sınırlandırılması ve kaynak kullanımının dengelenmesi hedefiyle planlama ve tasarım disiplinlerinin temel gündemlerinden biri hâline gelmiştir (World Commission on Environment and Development [WCED], 1987; Cole, 2011). Bununla birlikte, sürdürülebilirlik uygulamaları birçok bağlamda mevcut sistemlerin yapısal işleyişini dönüştürmekten çok, bu sistemlerin daha verimli ve daha az zararlı işlemlerini amaçlayan teknik müdahaleler ve performans temelli araçlar etrafında şekillenmiştir (While vd., 2004; Swyngedouw, 2010). Bu yönelim, sürdürülebilirliğin sıklıkla çevresel performans göstergeleri üzerinden yönetilen bir optimizasyon yaklaşımı olarak yorumlanmasına neden olmuştur (Brand, 2010).

Rejeneratif tasarım ise bu çerçeveyi aşarak, insan yerleşimlerini sosyo-ekolojik sistemlerin bir parçası olarak yeniden düşünmeyi önermektedir. Rejeneratif paradigma, zararların azaltılmasından ziyade ekolojik süreçlerin yeniden canlandırılmasını, toplulukların yaşam sistemleriyle karşılıklı etkileşim içinde güçlenmesini ve sistemlerin kendini yenileyebilme kapasitesini geliştirmeyi hedeflemektedir (Cole vd., 2012; Gibbons vd., 2018). Bu yönüyle rejeneratif yaklaşım, ‘sürdürme’yi aşarak ‘yenileme’yi ve ‘yeniden üretme’yi merkeze alır; aynı zamanda bu yönelimin müdahale sonrası dönemde hangi bakım, işletme ve kurumsal koşullarla süreklilik kazanacağını da temel bir soru hâline getirir (Cole vd., 2012; Gibbons vd., 2018).

Bununla birlikte, literatürde rejeneratif yaklaşımın uygulamaya aktarılmasında belirli gerilimlerin bulunduğu da tartışılmaktadır. Özellikle teknik ya da ekolojik iyileştirme hedeflerinin, bakım süreçleri, yönetim düzenekleri ve kolektif sahiplenme biçimleriyle bütünleşmediği durumlarda, rejeneratif müdahalelerin müdahale sonrası sürekliliğinin kırılganlaşabileceği belirtilmektedir (Cole vd., 2012; Yunibandhu & Hallinger, 2025). Rejeneratif gelişimin kavramsal temellerini haritalayan çalışmalar da, bu alanın sosyo-kurumsal boyutlarının sistemlerin nasıl yönetildiği ve nasıl işletildiği tartışmalarıyla henüz yeterince sistematik biçimde bütünleştirilmediğine işaret etmektedir (Yunibandhu & Hallinger, 2025).

Bu tartışmalar, rejeneratif tasarımın ekolojik, mekânsal ve teknik bir yaklaşım olarak ele alınmasının yanı sıra işlerlik koşullarıyla birlikte değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir. Bu nedenle rejeneratif müdahalelerin uzun vadeli etkisi, sistemlerin hangi yönetim, bakım ve işletme koşulları içinde sürdürüldüğüne bağlanmaktadır.

3.2. Rejeneratif Tasarımın Sosyo-ekolojik Boyutu

Rejeneratif tasarımın ayırt edici yönü, insan yerleşimlerini fiziki mekânlar olmanın ötesinde, “yaşam sistemleri” ile sürekli etkileşim halinde olan sosyo-ekolojik bütünlükler olarak kavramsallaştırmasıdır. Bu yaklaşım, yerleşimlerin doğa ile ilişkisini “tüketim ve telafi” ekseninden çıkararak karşılıklı bağımlılık, döngüsellik ve yenilenme kapasitesi ekseninde yeniden kurmayı amaçlar (Gibbons vd., 2018). Bu nedenle rejeneratif paradigma, kentsel müdahaleleri tekil nesneler (bina, sokak, park) yerine, daha geniş ilişkiler ağı ve çok ölçekli sistemler içinde değerlendirmeyi gerektirir.

Bu bağlamda rejeneratif tasarım, sürdürülebilirlik söyleminde baskın olan “verimlilik” odaklı değerlendirmeyi aşarak, sistemlerin “yenileyici kapasitesine” ve “uyarlanabilirliğine” odaklanır. Cole ve arkadaşlarının (2012) vurguladığı üzere, rejeneratif yaklaşım, tasarım hedeflerini yalnızca performans çıktılarıyla sınırlamak yerine, yeni tartışmalar başlatan ve paydaşlar arası etkileşimi derinleştiren bir çerçeve olarak ele alınmalıdır (Cole vd., 2012). Başka bir ifadeyle rejeneratif tasarım, tasarım nesnesinin ötesine geçerek, tasarımın üretildiği sosyal ve kurumsal süreçleri de “tasarımın konusu” hâline getirir.

Rejeneratif düşünceyi kent ölçeğine taşıyan çalışmalar, bu yaklaşımın ancak çok ölçekli ve ilişkisel bir planlama mantığıyla anlam kazandığını göstermektedir. Örneğin “rejeneratif kent-bölgeleri” yaklaşımı, rejenerasyonu kentin kendi sınırları dışında; kent-kır etkileşimleri, kaynak akışları ve yönetim ağları üzerinden düşünmeyi önerir (Axinte vd., 2019). Bu çerçevede rejeneratiflik, yeşil altyapı ya da düşük karbonlu çözümler olmanın ötesinde; aynı zamanda sistemler arası uyum, sosyo-ekolojik ilişkilerin onarımı ve uzun vadeli ortak eylem kapasitesiyle ilişkilidir.

Buradaki kritik sonuç şudur: Rejeneratif tasarımın yerleşimleri sosyo-ekolojik bütünlükler olarak kavramsallaştırması, müdahalenin “kendi kendine” sürdürülebilir olacağı varsayımına izin vermez. Aksine, rejeneratif müdahalelerin sürekliliği, kararların meşruiyeti, bakım ve işletme düzenekleri, kaynakların ortak yönetimi ve kolektif öğrenme süreçleri gibi sosyo-kurumsal koşullara bağlıdır (Cole vd., 2012; Yunibandhu & Hallinger, 2025). Bu nedenle rejeneratif müdahalelerin sürekliliği, altyapısal ve ekolojik başarı kadar, bu başarıyı zaman içinde taşıyacak olan kurumsal yapıların ve kamusal süreçlerin niteliğine de dayanır.

Bu koşulların üretilebilmesi için “kolektif kapasite” belirleyici hâle gelmektedir (Healey, 1998; Innes & Booher, 1999). Rejeneratif sistemlerin sürekliliği, tasarım aşamasındaki hedeflerden ziyade tasarım sonrasında sistemlerin hangi kurallar, roller ve karar süreçleri içinde işletildiğine bağlıdır (Ostrom, 1990; Cole vd., 2012). Bu karar süreçlerinin ‘kamusal’ olarak kurulması, liberal-demokratik bir rejim varsayımına indirgenmeden; kamusalılığı siyasal-yönetimsel bir kurulum ve derecelenebilir bir nitelik olarak ele alan literatür ışığında düşünülmelidir (Mitchell, 1995; De Magalhães, 2010; Varna & Tiesdell, 2010). Bu tartışma, müdahale sonrası karar süreçlerinin erişim, kontrol ve kamusal hesap verebilirlik koşulları içinde kurulmasını rejeneratif sürekliliğin kurumsal dayanaklarından biri olarak konumlandırmaktadır. İzleyen bölüm bu ilişkiyi kamusalılık tartışması üzerinden analitik olarak temellendirmektedir.

3.3. Süreklilik Problemi: Rejeneratif Sürekliliğin Üç Bileşeni

Rejeneratif yaklaşım tartışmaları, çoğu kez müdahalenin tasarım ve uygulama aşamasındaki hedeflerine yoğunlaşmakta; müdahale sonrasındaki bakım, işletme ve kurumsal devamlılık koşulları ise daha sınırlı biçimde ele alınmaktadır (Cole vd., 2012; Yunibandhu & Hallinger, 2025). Oysa rejeneratif yaklaşım, yerleşimleri zaman içinde değişen ve çok aktörlü biçimde işletilen sosyo-ekolojik sistemler olarak konumlandığı ölçüde, “kurulum” anından çok “işleyiş” ve “yönetimsel süreklilik” düzeneklerine bağımlıdır (Gibbons vd., 2018; Axinte vd., 2019). Bu nedenle rejeneratif müdahalelerin uzun vadeli etkisini değerlendirmek, sistemin nasıl yönetildiğine ve hangi kolektif kapasite içinde sürdürüldüğüne bakmayı gerektirir (Cole vd., 2012; Axinte vd., 2019).

Bu çalışma, rejeneratif tasarımın tüm ontolojik boyutlarını kapsayan bütüncül bir çerçeve önermemekte; bunun yerine, rejeneratif müdahalelerin sürekliliğini kamusalılık ve kentsel müşterekler literatürlerinin birlikte görünür kıldığı müdahale sonrası toplumsal, kurumsal ve ilişkisel koşullar üzerinden tartışmaktadır. Bu nedenle rejeneratif müdahalelerin sürekliliği, müdahale sonrası işleyişte belirginleşen üç ilişkili bileşen üzerinden ele alınmaktadır: (i) toplumsal sahiplenme ve meşruiyet, (ii) bakım ve işletme sürekliliği, (iii) kurumsallaşma ve yönetim kapasitesi (Ostrom, 1990, 2005; Healey, 1998; Innes & Booher, 1999).

İlk olarak *toplumsal sahiplenme ve meşruiyet*, rejeneratif müdahalenin yerel aktörler tarafından anlamlı, adil ve erişilebilir bulunmasıyla ilgilidir. Kamusal mekân literatürü, “kamusalığın” nötr bir mekânsal kategori olmadığını; erişim, dışlama ve haklar üzerinden siyasal olarak kurulduğunu vurgular (Mitchell, 1995, 1996). Bu çerçevede bir müdahalenin sürdürülebilirliği, işlevsel başarısının dışında “kimler için ve hangi koşullarda” üretildiğine de bağlıdır. Benzer biçimde katılım literatürü, katılımın niteliğinin belirleyici olduğunu; sembolik ve araçsal katılımın (tokenistic participation) meşruiyeti zayıflatabileceğini, buna karşılık bilginin paylaşıldığı ve güç ilişkilerinin tanındığı katılım biçimlerinin kolektif eylem kapasitesini güçlendirebileceğini göstermektedir (Cornwall, 2008; Gaventa & Cornwall, 2006). Dolayısıyla sahiplenme ve meşruiyet, rejeneratif sistemlerin topluluklar tarafından kabul edilmesi, aktif biçimde korunması ve sürdürülmesi için kurucu bir koşuldur (Mitchell, 1995; Cornwall, 2008).

İkinci olarak *bakım ve işletme sürekliliği*, tasarımın fiziksel ve ekolojik işleyişinin zaman içinde korunmasına ve müdahalenin gündelik pratiklere entegre olmasına karşılık gelir. Ortak kaynakların uzun ömürlülüğü üzerine yapılan klasik çalışmalar, uzun vadeli işleyişin açık tanımlı sınırlar, izleme mekanizmaları, çatışma çözümü yolları ve kademeli yaptırımlar gibi kurumsal tasarım ilkeleriyle desteklendiğini göstermektedir (Ostrom, 1990, 2005). Kent ölçeğinde rejeneratif sistemler (örneğin su toplama altyapıları, mavi-yeşil ağlar, bostanlar veya topluluk bahçeleri) benzer biçimde düzenli bakım,

rol paylaşımı ve işletim sorumlulukları gerektirir; bu gereksinimler teknik kapasitenin yanı sıra, örgütlenme ve sorumluluk dağılımına dayanmaktadır (Axinte vd., 2019; Gibbons vd., 2018).

Üçüncü olarak *kurumsallaşma ve yönetim kapasitesi*, bakım ve sahiplenmenin kişisel inisiyatiflere bağlı kalmadan, tanımlı kurallar, roller ve hesap verebilirlik mekanizmaları içinde sürdürülmesini ifade eder. İş birlikçi planlama (collaborative planning) literatürü, karmaşık sorunlarda ortak öğrenme ve uyarlanabilirlik üretebilen süreçlerin, ağ gücü (network power) yaratarak yönetim kapasitesini artırabileceğini ileri sürmektedir (Innes & Booher, 1999; Booher & Innes, 2002). Healey (1998) ise kurumsal kapasiteyi, formel kurumlarla birlikte aktörler arası ilişki ağları, ortak anlam üretimi ve meşruiyet süreçleri üzerinden düşünmeyi önermektedir. Bu perspektiften bakıldığında rejeneratif müdahalelerin sürekliliği, kararların nasıl alındığı, uygulamanın nasıl koordine edildiği ve bakımın nasıl kurumsallaştırıldığı gibi yönetim düzenekleriyle doğrudan bağlantılıdır (Healey, 1998; Innes & Booher, 1999).

Yukarıda tanımlanan üç bileşen, rejeneratif müdahalelerin müdahale sonrası dönemde hangi toplumsal ve kurumsal koşullar altında süreklilik kazanabildiğini açıklamayı amaçlamaktadır. Bu nedenle izleyen bölüm meşruiyet ve sahiplenme bileşenini kamusalılık tartışması üzerinden açıklamakta; sonraki bölüm ise bakım, işletme ve kurumsallaşma bileşenlerini kentsel müşterekler ile kurumsal ve ilişkisel işleyiş koşulları üzerinden çözümlemektedir.

4. KAMUSALLIK VE MEKÂNSAL SİYASET

Bu bölüm, rejeneratif müdahalelerin sürekliliğinde toplumsal sahiplenme ve meşruiyet boyutunu çözümlemek üzere kamusalılık kavramını analitik bir çerçeve olarak kullanmaktadır. Kamusal alanın siyasal olarak kurulan niteliğine ve kamusal mekân yönetimine ilişkin tartışmalar, müdahale sonrası karar süreçlerinin kamusal olarak nasıl kurulduğunun toplumsal sahiplenme ve meşruiyet açısından neden önemli olduğunu göstermektedir (Mitchell, 1995, 1996; Varna & Tiesdell, 2010; De Magalhães, 2010). Bu çerçevede bölüm, kamusalılığın erişim, kontrol² (hem denetim ve gözetim hem de karar süreçleri üzerindeki etki anlamında) ve kamusal hesap verebilirlik³ boyutlarının bu ilişkiyi nasıl biçimlendirdiğini ele almaktadır.

4.1. Kamusal Alanın Politik Doğası

Kamusal alan, uzun süre planlama ve tasarım literatüründe erişilebilirlik ve mekânsal açıklık üzerinden tanımlanmış; parklar, meydanlar ve sokaklar kamusal mekânın tipik örnekleri olarak kabul edilmiştir. Ancak eleştirel kentsel kuram, kamusal alanın bağımsız ve kendiliğinden kamusal bir oluşum olmadığını; aksine siyasal olarak üretildiğini ve sürekli müzakere edildiğini göstermiştir (Mitchell, 1995, 1996).

Mitchell'e göre kamusal alan, erişimin yanı sıra hak talepleri, dışlama pratikleri ve görünürlük mücadeleleri üzerinden şekillenir (Mitchell, 1995). Bu bağlamda kamusal mekân, farklı toplumsal grupların mekân üzerindeki varlıklarını meşrulaştırma ve savunma alanıdır. Dolayısıyla bir mekânın "kamusal" olması, sadece herkese açık olması anlamına gelmez; kimlerin hangi koşullarda o mekânda bulunabileceğinin siyasal olarak belirlenmesi anlamına gelir.

Benzer biçimde Madanipour (2019), kamusal mekânın "retorik" ile "gerçeklik" arasındaki gerilim içinde anlaşılması gerektiğini vurgulamaktadır. Kamusal mekânın kamusal olduğu varsayımı, çoğu zaman mekânın yönetim biçimleri, güvenlik politikaları ve özelleştirme pratikleri tarafından sınırlandırılmaktadır. Bu durum, kamusalılığın farklı derecelerde üretilebilen ve aşındırılabilen bir nitelik olduğunu göstermektedir.

² Çalışmada 'Kontrol (control)' hem gözetim, kural ve dışlama düzeneklerini (Varna & Tiesdell, 2010) hem de yönetimde karar süreçleri üzerindeki etki boyutunu (De Magalhães, 2010) içerir.

³ Çalışmada kamusal hesap verebilirlik, kamusal mekân yönetiminin kullanıcılar ve kamusal muhataplar karşısında gerekçelendirilebilir ve sorgulanabilir olmasını; yönetsimsel hesap verebilirlik ise müdahale sonrası görev ve sorumlulukların kurumsal olarak izlenebilir biçimde tanımlanmasını ifade etmektedir.

Bu perspektif, rejeneratif tasarım tartışması açısından kritik bir sonuç doğurmaktadır. Eğer kamusal alan siyasal olarak kurulan ve sürekli müzakere edilen bir yapı arz ediyorsa, rejeneratif müdahalelerin üretildiği ve işletildiği mekânların kamusalılık derecesi, bu müdahalelerin meşruiyet ve süreklilik koşulları bakımından önem kazanmaktadır. Bu çalışmada kamusalılık derecesi, erişim ve dışlama, görünürlük ve karar süreçlerine nüfuz etme gibi ölçütlerle izlenebilen bir işleyiş niteliği olarak; kamusal meşruiyet ise toplumsal kabul ve rıza üretimi içinde kurulan daha geniş bir siyasal süreç olarak ele alınmaktadır. Örneğin erişimin fiilen sınırlandığı, karar alma süreçlerinin şeffaf olmadığı ya da belirli grupların sistematik olarak dışlandığı mekânlarda, kolektif sahiplenmenin eksikliği ve müdahale sonrası işleyişin kırılganlaşması muhtemeldir (Mitchell, 1995; Cornwall, 2008).

Dolayısıyla kamusalılık, mekânın kategorik bir tanımlayıcısının ötesinde, rejeneratif sistemlerin süreklilik koşullarıyla ilişkili siyasal bir işleyiş niteliği olarak ele alınmalıdır. Bu noktada kamusalılığın nasıl ölçülebileceği, hangi boyutlar üzerinden analiz edilebileceği ve yönetim düzenekleriyle nasıl ilişkilendiği soruları önem kazanmaktadır.

4.2. Kamusalılığın Boyutları: Erişim, Kontrol ve Hesap Verebilirlik

Kamusal alanın siyasal olarak kurulan bir kategori olduğu kabul edildiğinde, kamusalılığın fiziksel erişimle sınırlanamayacağı açıktır. Nitekim son yıllarda kamusalılığı dereceli ve çok boyutlu bir nitelik olarak ele alan çalışmalar, kamusal mekânların “ne ölçüde” kamusal olduğunu değerlendirmeye yönelik analitik çerçeveler geliştirmiştir (Varna & Tiesdell, 2010; Németh & Schmidt, 2011).

Varna ve Tiesdell (2010), kamusalılığı beş temel boyut üzerinden analiz etmektedir: *sahiplik, kontrol (özellikle denetim ve gözetim düzenekleri boyutunda), fiziksel konfigürasyon, sivil davranış normları ile kullanım çeşitliliği ve etkinlik*. Bu yaklaşım, kamusal mekânların açık, yarı açık ya da kapalı olarak tanımlanmasından ziyade farklı derecelerde kamusal olabileceğini göstermektedir. Özellikle sahiplenme ve kontrol boyutları, kamusalılığın kurumsal düzenlemelerle nasıl şekillendiğini ortaya koymaktadır. Bir mekânın kamu mülkiyetinde olması, o mekânın fiilen kapsayıcı ve erişilebilir olacağı anlamına gelmemekte; yönetim ve denetim pratikleri kamusalılığın derecesini belirleyebilmektedir. Benzer biçimde Németh ve Schmidt (2011), kamusalılığın ölçümünde sahiplik, yönetim biçimi ve kullanıcı çeşitliliği arasındaki ilişkiye dikkat çekmekte; güvenlik, gözetim ve kullanım kısıtlamalarının kamusalılığı daraltabileceğini göstermektedir. Bu bulgular, kamusalılığın tasarımın formel özelliklerinin yanı sıra yönetim ve düzenleme pratikleriyle birlikte değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

De Magalhães (2010), kamusal mekân yönetiminde kamusalılığın, sözleşmeye dayalı dış kaynak kullanımı (contracting-out of publicness) yoluyla yeniden kurulduğunu tartışır; bu süreçte kamusal mekânın yönetimine ilişkin rol, hak ve sorumluluklar sözleşmeler ve benzeri yönetim araçları üzerinden devlet dışı aktörlere aktarılabilir. Bu çerçevede kamusalılık, erişim (access), kontrol (control; denetim-gözetim ve karar süreçleri üzerindeki etki) ve kamusal hesap verebilirlik boyutları üzerinden yönetimle doğrudan ilişkilidir.

Bu çok boyutlu yaklaşım, rejeneratif tasarımın sürekliliği açısından kritik sonuçlar doğurmaktadır. Eğer rejeneratif müdahaleler, kamusalılık derecesi düşük; erişimi sınırlı; karar alma süreçlerine kapalı ve hesap verebilirliği zayıf mekânsal ve kurumsal düzenekler içinde üretiliyorsa, bakım ve kolektif sahiplenme süreçlerinin kırılganlaşması beklenebilir. Buna karşılık erişimin açık, kontrol mekanizmalarının şeffaf ve kullanıcı çeşitliliğinin yüksek olduğu mekânlarda, kolektif sahiplenme ve ortak eylem için daha elverişli koşullar oluşması daha olasıdır (Varna & Tiesdell, 2010; De Magalhães, 2010).

Bu tartışmalar birlikte okunduğunda, kamusalılığın rejeneratif süreklilik açısından özellikle erişim, kontrol ve hesap verebilirlik eksenlerinde belirginleştiği görülmektedir. Bu eksenler, müdahalelerin hangi kullanım ve karar koşullarında meşruiyet kazanabildiğini ve toplumsal sahiplenme üretebildiğini izlemeyi mümkün kılmaktadır. Katılım süreçlerinin niteliği bu koşulların nasıl kurulduğunu ve nasıl işlediğini belirlediğinden, izleyen bölüm kamusalılık ile yönetim kapasitesi arasındaki bağı bu eksen üzerinden derinleştirmektedir.

4.3. Katılımın Niteliği ve Yönetişim Kapasitesi

Kamusallığın ölçülebilir boyutları (erişim, kontrol, kamusal hesap verebilirlik) ile rejeneratif sistemlerin sürekliliği arasındaki ilişki, sadece mekânsal düzenlemelerle sınırlı kalmaz; katılım süreçlerinin niteliği üzerinden de şekillenir. Kamusalılığın üretimi ve sürdürülmesi, karar alma süreçlerine kimlerin dahil olduğu, hangi bilgi türlerinin meşru kabul edildiği ve güç ilişkilerinin nasıl düzenlendiğiyle doğrudan bağlantılıdır (Gaventa & Cornwall, 2006). Bu bağlamda kolektif sahiplenme, söylemsel destekten ziyade ortak bakım pratiklerine katılım, kararların izlenmesine katkı ve kuralların sahiplenilerek uygulanması gibi müdahale sonrası pratiklerde görünürleşir (Cornwall, 2003, 2008).

Katılım literatürü, katılımın tekil ve homojen bir kategori olmadığını; farklı düzeylerde ve farklı güç ilişkileri içinde gerçekleştiğini ortaya koymaktadır (Cornwall, 2003, 2006). Özellikle sembolik ya da araçsal katılım biçimleri, kararların önceden belirlendiği ve yurttaşların yalnızca onaylayıcı konumda kaldığı süreçleri ifade etmektedir. Bu tür katılım pratikleri, kamusalılığın görünürde artırılmasına rağmen, gerçek anlamda kolektif sahiplenme ve meşruiyet üretmeyebilir (Cornwall, 2008).

Buna karşılık bilgi paylaşımına, müzakereye ve birlikte öğrenmeye dayalı katılım süreçleri, kolektif eylem kapasitesini güçlendirebilmektedir. Gaventa ve Cornwall (2006), katılımın sınırlarının genişletilmesinin temsil mekanizmalarının geliştirilmesine ek olarak güç ilişkilerinin görünür kılınmasını ve bilgi üretim süreçlerinin demokratikleştirilmesini gerektirdiğini vurgulamaktadır. Bu perspektif, kamusalılığın mekânsal erişim boyutuyla birlikte, hangi bilgi türlerinin meşru kabul edildiği, kimlerin karar süreçlerine dâhil olduğu ve güç ilişkilerinin nasıl düzenlendiği üzerinden biçimlenen epistemik ve siyasal bir kategori olarak ele alınması gerektiğini göstermektedir.

İş birlikçi planlama (collaborative planning) literatürü, bu tartışmayı katılımın niteliği ile yönetim arasındaki ilişki üzerinden derinleştirmektedir. Innes ve Booher (1999) ile Healey'nin (1998) tartışmaları, ortak öğrenme ve müzakereye dayalı süreçlerin aktörler arası güveni, bilgi dolaşımını ve meşruiyet zeminini güçlendirebildiğini göstermektedir. Bu yönüyle kamusalılık, toplumsal sahiplenme ve meşruiyetin oluşum zeminini açıklamakta ve yönetim kapasitesinin kamusal ön koşullarını görünür kılmaktadır; bu ön koşulların müdahale sonrası işleyişte kurumsal olarak nasıl somutlaştığı ve ilişkisel olarak nasıl sürdürüldüğü ise sonraki bölümde kentsel müşterekler yaklaşımı üzerinden ele alınmaktadır.

5. KENTSEL MÜŞTEREKLER, KURUMSAL İŞLEYİŞ VE GÜVENİN YENİDEN İNŞASI

Kamusallık üzerinden kurulan süreklilik ekseninin müdahale sonrası işleyişte nasıl kurumsallaştığı ve ilişkisel olarak nasıl sürdürüldüğü, kentsel müşterekler literatürü üzerinden daha açık biçimde tartışılabilir. Bu literatür, ortak bakım, işletme ve yönetim kapasitesinin hangi kurumsal ve ilişkisel koşullar altında üretilebildiğini görünür kılmakta; Ostrom'un kurumsal tasarım ilkeleri ise bu sürecin analitik araçlarını sunmaktadır (Ostrom, 1990, 2005). Bu bölüm, kamusalılık ile bakım, işletme ve yönetim düzeyi arasındaki ilişkiyi, rejeneratif sürekliliği taşıyan kurumsal ve ilişkisel koşullar üzerinden analitik olarak netleştirmektedir.

5.1. Kentsel Müşterekler İçin Kurumsal Tasarım İlkeleri

Bu çerçevenin kurumsal boyutunu açmak için Ostrom'un ortak kaynakların hangi koşullarda ortak yönetim altında sürdürülebilir olabildiğine ilişkin yaklaşımı temel bir analitik zemin sunmaktadır (Ostrom, 1990, 2005). Bu yaklaşım, dışlanması güç ve yoğun kullanım altında aşınma ya da kapasite daralması riski taşıyan kaynakların belirli kurumsal koşullar altında ortak yönetimle sürdürülebilir kılınabileceğini göstermektedir. Böylece kolektif eylemin sürekliliği, kuralların nasıl kurulduğu, kimlerin karar süreçlerine katıldığı ve izleme-yaptırım düzeneklerinin nasıl işlediği üzerinden tartışılabilir hâle gelmektedir (Ostrom, 2008). Ostrom'un "dayanıklı kurumlar" için ortaya koyduğu tasarım ilkeleri, açık sınırların tanımlanması, kurallara katılımın sağlanması, izleme mekanizmalarının oluşturulması, kademeli yaptırımların uygulanması, çatışma çözüm yollarının erişilebilir olması ve çok düzeyli yönetim yapılarının kurulması gibi unsurları içermektedir (Ostrom, 1990). Bu ilkeler, ortak kaynakların altyapısal düzenlemelerin yanı sıra aktörler arası güven, karşılıklılık ve kurumsal düzenlemelerle sürdürülebilir olduğunu göstermektedir (Ostrom, 2000, 2005).

Kent bağlamında bu yaklaşım, parklar, kamusal mekânlar, su sistemleri, topluluk bahçeleri, enerji kooperatifleri ya da mavi-yeşil altyapı ağları gibi rejeneratif müdahalelerin kentsel müşterekler olarak ele alınabileceğini göstermektedir (Radywyl & Biggs, 2013). Bu tür sistemlerin sürekliliği, mekânsal tasarımın fiziksel niteliğinin yanı sıra kullanım kurallarının nasıl belirlendiğine, kimlerin karar süreçlerine dâhil olduğuna ve bakım sorumluluğunun nasıl paylaşıldığına bağlıdır.

Bu noktada kamusal ile müşterekler arasında önemli bir ayrım ve aynı zamanda ilişki bulunmaktadır. Kamusal, erişim ve hesap verebilirlik boyutları üzerinden mekânın ne ölçüde kapsayıcı olduğunu tanımlarken; müşterekler yaklaşımı, bu mekânın nasıl yönetildiği ve kurumsal olarak nasıl sürdürüldüğüne odaklanmaktadır. Dolayısıyla kamusal ile müşterekler arasındaki ilişki hem tamamlayıcılık üzerinden hem de kapsayıcılık ile ortak kural setleri arasındaki olası gerilimler üzerinden okunmalıdır: kamusal derecesi yüksek lâkin kurumsal düzenlemeleri zayıf bir sistem kırılabilir; güçlü kurumsal kurallara sahip ancak dışlayıcı bir sistem ise toplumsal meşruiyet üretemeyebilir.

Bu ilişki, rejeneratif süreklilik açısından kritik bir sonuca işaret etmektedir: Müdahaleler, kamusal boyutları ile kurumsal tasarım ilkeleri arasında uyum üretilmediğinde bakım ve işletme sürekliliği ile kurumsallaşma ve yönetim kapasitesi zayıflamaktadır. Bu nedenle erişim koşulları, izleme, yaptırım ve çok düzeyli yönetim düzenekleri birlikte düşünülmelidir.

5.2. Kentsel Müşterekler ve Ortak Kaynak Yönetimi

Ortak kaynak yönetimi literatürü uzun süre kırsal alanlar, sulama sistemleri ve balıkçılık gibi doğal kaynaklara odaklanmış olsa da son yıllarda bu çerçeveye kent bağlamına uyarlanarak “kentsel müşterekler” kavramı bağlamında yeniden düşünülmektedir (Radywyl & Biggs, 2013). Bu yaklaşım, kentteki belirli mekânların ve altyapıların kamu mülkiyeti altında bulunan varlıklar olmalarının ötesinde ortak üretim, ortak kullanım ve ortak bakım pratikleri üzerinden sürdürülen sistemler olarak ele alınabileceğini ileri sürmektedir.

Radywyl ve Biggs’e (2013) göre kentsel müşterekler, kentteki dönüşüm süreçlerine alternatif bir yönetim zemini sunmaktadır. Bu zemin, piyasa temelli ya da merkezîyetçi kamu yönetimi modellerinin ötesinde, topluluk temelli ortak yönetim biçimlerini gündeme getirmektedir. Bu perspektif, rejeneratif tasarım açısından önemlidir; çünkü rejeneratif müdahalelerin çoğu teknik altyapı geliştirmenin ötesinde ortak kullanım ve bakım gerektiren sistemlerdir. Örneğin topluluk bahçeleri, mahalle ölçekli enerji üretim sistemleri veya yağmur suyu toplama altyapıları, fiilen birer kentsel müşterek olarak işlemektedir.

Bu noktada kamusal ile kentsel müşterekler arasındaki ilişki daha belirgin hâle gelmektedir. Müşterekler yaklaşımı, erişim ve hesap verebilirlik üzerinden mekânın kapsayıcılığını tanımlayan kamusalın kurumsal olarak nasıl sürdürüldüğünün analiz edilmesini sağlar. Yani kamusal mekânsal-siyasal bir nitelik sunarken, müşterekler bu niteliğin kurumsal altyapısını sorgulamaktadır. Bu iki çerçevenin kesişiminde, yönetim kapasitesi belirleyici bir unsur olarak ortaya çıkmaktadır.

Meerkerk (2024), kentsel müştereklerin yönetiminde iş birliği süreçlerin ve çok aktörlü ağların belirleyici olduğunu göstermekte; özellikle döngüsel ekonomi ve sürdürülebilir dönüşüm bağlamında ortak yönetim kapasitesinin sistem sürekliliği için kritik olduğunu vurgulamaktadır. Bu bulgu, yönetim kapasitesiyle doğrudan bağlantılıdır: kolektif öğrenme ve ağ temelli koordinasyon, karar alma kalitesini olduğu kadar uzun vadeli bakım ve işletme kapasitesini de güçlendirmektedir.

Dolayısıyla kentsel müşterekler yaklaşımı, rejeneratif tasarımın sürekliliğini açıklamak için iki düzeyi birleştirmektedir: (i) kamusal kapsayıcılık ve meşruiyet, (ii) kurumsal tasarım ve kolektif eylem düzenekleri. Bu birleşim, rejeneratif sistemlerin “iyi tasarlanmış” olduğu kadar aynı zamanda “iyi yönetilmiş” ve “ortaklaşa sahiplenilmiş” olması gerektiğini göstermektedir.

Bu çerçeve, özellikle kırılabilir ve çatışma sonrası bağlamlarda daha da önem kazanmaktadır. Bu tür bağlamlarda kamusal derecesi ile kurumsal kapasite çoğu kez birlikte zayıflamaktadır. Bu bölümde geliştirilen analitik okuma, müşterekler yaklaşımından hareketle kamusal ile kurumsal işleyiş

arasındaki ilişkiyi daha görünür kılmakta; böylece bakım ve işletme sürekliliği ile kurumsallaşma ve yönetim kapasitesine ilişkin koşullar daha açık biçimde kavranabilmektedir.

5.3. Güvenin Yeniden İnşası ve Toplumsal Meşruiyet

Çatışma sonrası (post-conflict) bağlamlarda kentsel müştereklerin işlemlerini mümkün kılan kurumsal ve ilişkisel zeminler de ciddi biçimde aşınmaktadır. Bu tür bağlamlarda kentler tahrip olan altyapıyla birlikte aynı zamanda kurumsal çözülme, güven kaybı ve toplumsal parçalanma ile de karşı karşıyadır. Bu durum, kamusal alanın ve yönetim kapasitesinin aşınmasına yol açmakta; kolektif eylem üretme potansiyelini sınırlandırmaktadır. Dolayısıyla bu tür bağlamlarda rejeneratif müdahalelerin sürekliliği, ekolojik ya da teknik kapasiteden çok, toplumsal güvenin yeniden inşasına bağlıdır.

Milan'ın (2022) savaşın parçaladığı toplumlarda kentsel müşterekler üzerine yaptığı çalışma, müştereklerin maddi kaynakların yönetiminin yanı sıra güven üretimi ve toplumsal ilişkilerin yeniden kurulması için de bir zemin oluşturabileceğini göstermektedir. Özellikle bölünmüş ve travmatik geçmişe sahip kentlerde, ortak mekânsal pratikler ve kolektif bakım süreçleri, farklı gruplar arasında etkileşim ve karşılıklık geliştirebilmektedir. Bu durum, müştereklerin yönetsel işlevlerinin yanı sıra toplumsal iyileşme mekanizması olarak da işlev görebileceklerini düşündürmektedir.

Güven, karşılıklı beklentilerin istikrarlı biçimde karşılandığı deneyimsel bir süreç olarak kurulur ve ilişkisel bir pratikler bütünü olarak işler (Barbalet, 2019). Ostrom'un kolektif eylem yaklaşımı bu zemini tamamlamaktadır: güven ve karşılıklık kendiliğinden varsayılmaz; açık kurallar, izleme ve kademeli yaptırım gibi düzeneklerle kurumsal olarak desteklendiğinde güçlenir (Ostrom, 2005). Milan'ın (2022) bu bağlamdaki bulguları, Ostrom'un kurumsal yaklaşımını müştereklerin güveni yeniden üretme ve gruplar arası etkileşime alan açma potansiyeli yönünde tamamlamaktadır. Bu birlikte okuma, kentsel müşterekler yaklaşımını temel alan rejeneratif müdahalelerin kaynakların sürekliliğini sağlamanın yanı sıra toplumsal meşruiyetin yeniden kurulmasını da destekleyebileceğine işaret etmektedir.

Bu bulgular, rejeneratif tasarımın süreklilik koşulları açısından önemli bir sonuca işaret etmektedir. Savaş sonrası bağlamlarda rejeneratif müdahaleler, sadece yeniden inşa ve çevresel iyileştirme hedeflerine odaklandığında kurumsal ve toplumsal kırılmalıkları göz ardı edebilir. Buna karşılık müşterek temelli ve kamusal derecesi yüksek süreçler, güvenin yeniden kurulmasına ve kolektif sahiplenmenin güçlenmesine katkı sağlayabilir. Dolayısıyla kentsel müşterekler, çatışma sonrası yeniden yapılanmada teknik bir yönetim modelinin ötesinde; güvenin, meşruiyetin ve yönetim kapasitesinin yeniden inşasına aracılık eden bir kurumsal çerçeve olarak değerlendirilebilir. Bu çerçeve, rejeneratif sürekliliğin kamusal, kurumsal ve ilişkisel koşullara neden bağlı olduğunu daha görünür kılmaktadır. İzleyen bölüm, bu ilişkileri çatışma sonrası bağlamda normatif öncelikler düzeyinde analitik olarak işlemektedir.

6. ÇATIŞMA DUYARLI REJENERATİF ÇERÇEVENİN TÜRETİLMESİ

Makalenin ilk üç bölümünde rejeneratif süreklilik; toplumsal sahiplenme ve meşruiyet, bakım ve işletme sürekliliği ile kurumsallaşma ve yönetim kapasitesi bileşenleri üzerinden kavramsallaştırılmış; kamusal ve kentsel müşterekler bu bileşenleri açıklayan iki kurucu analitik eksen olarak konumlandırılmıştır. Bu bölüm, söz konusu kavramsal yapıyı çatışma sonrası bağlamda belirginleşen kırılmalıklarla ilişkilendirerek çatışma duyarlı normatif öncelikleri türetmektedir. Çatışma sonrası literatür, kamusal, kurumsal ve ilişkisel işleyiş mekanizmalarının hangi koşullarda zayıfladığını açıklayan bağlamsal analiz düzlemini oluşturmaktadır.

İlk olarak rejeneratif süreklilik bileşenleri üzerindeki baskın zayıflatma etkilerine göre üç kırılmalık kümesi belirginleştirilmekte; ardından yöntem bölümünde açıklanan mekanizma temelli normatif üretim zinciri uygulanmaktadır. Tablo 1 kırılmalık kümeleri, süreklilik bileşenleri, işleyiş mekanizmaları ve normatif öncelikler arasındaki ilişkileri karşılaştırmalı biçimde; Şekil 1 ise aynı ilişkilerin aşamalı işleyişini göstermektedir.

6.1. Çatışma Sonrası Bağlamda Kırılğanlık Kümeleri

Çatışma sonrası bağlamda, önceki bölümlerde kurulan rejeneratif süreklilik omurgasının başlıca kırılğanlık alanları üç kümede belirginleşmektedir: kamusal meşruiyet ve temsiliyet kırılğanlığı, kurumsal işleyiş ve işletme sürekliliğindeki kırılğanlık ve ilişkiye bağlı güven ve kolektif eylem kırılğanlığı. Bu üçlü sınıflandırma, çatışma sonrası literatürün bütünü yerine, çalışmanın kuramsal omurgasını oluşturan kamusal ve kentsel müşterekler eksenleriyle analitik olarak en doğrudan kesişen meşruiyet, kurumsal işleyiş ve ilişkisel iş birliği boyutlarına odaklanmaktadır. Kümeler, süreklilik bileşenleriyle bire bir ve tek yönlü karşılıklar kuran sabit kategorilerden ziyade, baskın zayıflatma etkileri üzerinden ilişkilendirilen analitik kümeler olarak ele alınmaktadır. Bu çerçevede, kamusal meşruiyet ve kapsayıcılık koşulları ile kentsel müştereklerin ortak bakım, ortak yönetim ve güvene dayalı işleyiş koşullarının çatışma sonrası bağlamda hangi noktalardan zayıfladığını görünür kılmaktadır. Karar süreçlerinden dışlanma, yerel bilgi ve deneyimin yeterince tanınmaması ile topluluklar arası ayrışmanın derinleşmesi, toplumsal sahiplenme ve meşruiyeti kırılğanlaştırmaktadır (Haider, 2017; Sakalasuriya vd., 2018). Kurumsal kapasite, eş güdüm, hesap verebilirlik ve bakım ile işletme düzeneklerindeki zafiyetler, müdahale sonrası sürekliliğin kurumsal dayanaklarını istikrarsızlaştırmaktadır (Brinkerhoff, 2005; Sakalasuriya vd., 2018; Hay vd., 2020). Karşılıklılık ilişkilerinin aşınması ve ortak davranış normlarının etkisizleşmesi ise kolektif eylem zeminini daraltarak müdahale sonrası işleyişin toplumsal dayanağını zayıflatmaktadır (Ostrom, 2005; Milan, 2022).

Çatışma sonrası bağlamda müdahalelerin fiziksel çevrenin yeniden düzenlenmesine ve teknik uygulamaya odaklanan süreçler olarak kurgulanması, kamusal meşruiyet ve temsiliyet kırılğanlığını derinleştirmektedir. Karar süreçlerinin merkezi kurumlar, dış aktörler ya da uzman çerçeveleri içinde daralması; yerel bilgi ve gündelik deneyimin bu süreçlerde karşılığının sınırlı olması ve çatışmadan etkilenen toplulukların önceliklerinin yeterince tanınmaması, müdahalelerin kamusal kabul zeminini zayıflatmaktadır (Haider, 2017; Sakalasuriya vd., 2018). Katılımın biçimsel olarak varlık gösterdiği durumlarda da temsil kanallarının sınırlılığı ve müzakere imkânlarının kısıtlılığı, toplumsal sahiplenmenin zayıflamasına yol açabilmektedir. Özellikle topluluklar arası ayrışmanın derinleştiği ve kamusal karşılaşma alanlarının daraldığı bağlamlarda ortak görünürlük ve müzakere imkânları da kısıtlanmaktadır. Bu koşullarda müdahale süreçlerinin müşterek bir gelecek ufkü üretme kapasitesi zayıflamakta; mevcut eşitsizliklerin ve dışlanma biçimlerinin yeniden üretilme riski artmaktadır (Haider, 2017; Sakalasuriya vd., 2018). Bu kırılğanlık kümesi, rejeneratif sürekliliğin toplumsal sahiplenme ve meşruiyet bileşeninin çatışma sonrası bağlamda neden ayrı bir analitik dikkat gerektirdiğini göstermektedir.

Kurumsal işleyiş ve işletme sürekliliğindeki kırılğanlık, çatışma sonrası bağlamda rejeneratif müdahalelerin kalıcılığının uygulama anındaki altyapısal, teknik ve örgütsel çıktılarla birlikte müdahale sonrasındaki bakım ve işletme sürekliliği ile kurumsallaşma ve yönetim kapasitesine bağlı olduğunu göstermektedir (Brinkerhoff, 2005; Sakalasuriya vd., 2018; Hay vd., 2020). Kurumsal kapasite zayıflığı, izleme ve hesap verebilirlik eksikleri ile sorumlulukların belirsizliği, bakım ve işletme süreçlerinin müdahale sonrasında süreklilik kazanmasını güçleştirmektedir (Brinkerhoff, 2005; Sakalasuriya vd., 2018). Ölçekler arası eş güdüm zafiyeti ve sistem bileşenleri arasındaki uyumsuzluk, hizmet sürekliliğini kesintiye uğratarak müdahalelerin kurumsal işleyişini zayıflatmaktadır (Hay vd., 2020). Yerel bakım ve işletme kapasitesinin yetersiz kaldığı, kullanıcı temelli sorumlulukların tanımlanmadığı ve gündelik işleyişin kurumsal olarak sahiplenilmediği koşullarda başlangıçta kurulan altyapısal ya da örgütsel düzenekler uzun erimli ve istikrarlı bir işleyiş kazanamamaktadır (Sakalasuriya vd., 2018; Hay vd., 2020). Bu kırılğanlık kümesi, rejeneratif sürekliliğin müdahalenin tasarım niteliğiyle birlikte onu taşıyacak kuralların, eş güdüm biçimlerinin ve bakım ve işletme düzeneklerinin sürekliliğine bağlı olduğunu göstermektedir.

İlişkiye bağlı güven ve kolektif eylem kırılğanlığı, çatışma sonrası bağlamda karşılıklılık ilişkilerinin zayıflaması, ortak davranış normlarının çözülmesi ve topluluklar arası güvenin aşınmasıyla birlikte müşterek amaçlar etrafında hareket etme kapasitesinin daralması biçiminde belirginleşmektedir (Ostrom, 2005; Milan, 2022). Fiziksel olarak yeniden kurulan kamusal ya da ortak mekânsal müdahalelerin gündelik işleyişi, bunları taşıyacak toplumsal iş birliği zemini zayıf kaldığında

kırılganlaşmaktadır (Milan, 2022). Özellikle ortak kullanım, ortak sorumluluk ve birlikte üretim gerektiren düzeneklerde güven eksikliği, kurallara uyumu zayıflatmakta ve müdahale sonrasındaki işleyişin süreklilik kazanmasını zorlaştırmaktadır (Ostrom, 2005; Milan, 2022). Bu kırılganlık kümesi, kamusal ekseninde ortak görünürlük, tanınma ve birlikte hareket etme koşullarını; kentsel müsterekler ekseninde ise ortak kullanım, ortak sorumluluk ve birlikte işletme kapasitesini aşındırmaktadır.

Bu üç kırılganlık kümesi, çatışma sonrası bağlamda rejeneratif sürekliliğin fiziksel yeniden kurulumun yanı sıra kamusal, kurumsal ve ilişkisel dayanaklara bağlı olduğunu göstermektedir. Kamusal meşruiyet ve temsiliyet kırılganlığı, toplumsal sahiplenme ve meşruiyet bileşenini; kurumsal işleyiş ve işletme sürekliliğindeki kırılganlık ise bakım ve işletme sürekliliği ile kurumsallaşma ve yönetim kapasitesini baskın biçimde zayıflatmaktadır. İlişkiye bağlı güven ve kolektif eylem kırılganlığı, üç bileşeni taşıyan toplumsal iş birliği zemini üzerinde kesişen etkiler üretmekte ve her bir bileşenin ilişkisel dayanaklarını aşındırmaktadır. Bu kesişen etki, rejeneratif süreklilik bileşenlerini karşılıklı kurucu koşullar olarak ele alan ilişkisel varsayımla uyumludur (Massey, 2005). Bu farklılaşan ve kesişen etkiler, izleyen alt bölümde normatif önceliklerin hangi kırılganlık, süreklilik bileşeni ve işleyiş mekanizması üzerinden türetilceğini belirleyen analitik zemini oluşturmaktadır.

6.2. Çatışma Duyarlı Rejeneratif Normlar

Bu bölüm, önceki alt bölümde tanımlanan kırılganlık kümelerini, önceki bölümlerde kurulan kuramsal ve analitik çerçeve içinde okuyarak çatışma duyarlı normatif öncelikleri gerekçelendirmektedir. İzleyen alt başlıklar, bu önceliklerin her birini bir rejeneratif norm olarak açıklamaktadır. Türetim, her kırılganlık kümesinin rejeneratif sürekliliğin hangi bileşenini zayıflattığı ve bu zayıflamanın hangi kamusal, kurumsal ve ilişkisel işleyiş mekanizmalarıyla karşılanabileceği üzerinden kurulmaktadır. Bu doğrultuda kamusal meşruiyet ve temsiliyet kırılganlığı kapsayıcı erişim ve müzakereci kapasiteyi; kurumsal işleyiş ve işletme sürekliliğindeki kırılganlık yönetsimsel hesap verebilirlik, çok ölçekli eş güdüm ve ortak işletme sürekliliğini; ilişkiye bağlı güven ve kolektif eylem kırılganlığı ise ilişkiye bağlı güven inşasını analitik olarak gerekçelendirmektedir. Dolayısıyla aynı kırılganlık kümesinden birden fazla normatif öncelik türetilmektedir; çünkü aynı kırılganlık kümesi, erişim ve temsil koşullarından kurumsal sorumluluk rejimlerine, ölçekler arası eş güdümden gündelik bakım ve işletme pratiklerine kadar farklı işleyiş düzeylerinde belirginleşebilmektedir. Bu öncelikler, rejeneratif sürekliliğin işleyiş koşullarını güçlendirmeye dönük işlevsel yönelimlerle dışlanmayı azaltma ve temsil kanallarını genişletmeye yönelik kamusal-normatif duyarlılığı birlikte taşımakta; uygulamada bağlama göre dengelenmesi gereken tamamlayıcı yönelimler olarak değerlendirilmektedir.

6.2.1. Kapsayıcı Erişim Normu

Kapsayıcı erişim normu, kamusal meşruiyet ve temsiliyet kırılganlığının erişim rejimleri üzerinden görünürleşen boyutuna yanıt vermektedir. Çatışma sonrası bağlamda güvenlik temelli sınırlamalar, ayrılmış kullanım örüntüleri ve dışlayıcı eşikler, kamusal ya da ortak mekânsal müdahalelerin farklı topluluklar için meşru ve kapsayıcı bir kullanım zemini üretmesini zorlaştırabilmektedir. Bu norm, meşru güvenlik gereksinimlerine dayanan erişim sınırlamalarının şeffaf, geçici ve hesap verebilir kurallarla düzenlenmesini ve dışlayıcı eşiklerin asgariye indirilmesini öngörmektedir. Müdahale alanına kimlerin, hangi koşullarda ve ne ölçüde erişebildiği, bu alanda toplumsal kabul ve sahiplenmenin kurulma koşullarıyla yakından ilişkilidir. Normun kuramsal dayanağı, kamusal kullanım hakkı, kullanım koşulları ve dışlanma pratikleri üzerinden kurulduğunu gösteren literatürde yer almaktadır (Mitchell, 1995; Varna & Tiesdell, 2010; De Magalhães, 2010).

Norm, açık erişim kuralları, kapsayıcı kullanım düzenekleri ve dışlayıcı eşiklerin azaltılması yoluyla farklı kullanıcı gruplarının mekânsal sisteme meşru biçimde dâhil olabileceği bir kullanım zemini kurmayı öngörmektedir. Buradaki temel amaç karar süreçlerini düzenlemekten çok, bu süreçlerin toplumsal meşruiyetini taşıyacak kamusal kullanım koşullarını güvence altına almaktır. Bu doğrultuda toplumsal

sahiplenme ve meşruiyet bileşeninin daha sağlam bir kamusal zeminde kurulması mümkün olmakta; müdahalenin uzun vadeli devamlılığı için gerekli kamusal kabul koşulları güçlenmektedir.

6.2.2. Müzakereci Kapasite Normu

Müzakereci kapasite normu, kamusal meşruiyet ve temsiliyet kırılğanlığının karar süreçlerinde ürettiği temsil ve tanınma açığına yanıt vermektedir. Çatışma sonrası bağlamda müdahalelerin dış aktörler ya da merkezi kurumsal çerçeveler içinde tanımlanması, çatışmadan etkilenen toplulukların müdahalenin yönünü şekillendirebilecek müzakere kapasitesini sınırlandırmaktadır. Bu norm, farklı toplulukların sürece görünür biçimde katılımını aşan; temsil, tanınma ve ortak öğrenme düzenekleri aracılığıyla kararların toplumsal olarak gerekçelendirilebilmesini sağlayan bir müzakere zemini kurulmasını gerekli kılmaktadır. Kuramsal dayanağı, katılımın temsil, tanınma ve ortak öğrenme kapasitesiyle anlam kazandığını gösteren literatürde yer almaktadır (Cornwall, 2008; Innes & Booher, 1999; Healey, 1998).

Norm, müzakereye dayalı karar süreçleri, yerel bilginin tanınması, temsil kanallarının açılması ve ortak öğrenme düzenekleri yoluyla müdahalenin toplumsal olarak tartışılabilir hâle gelmesini öngörmektedir. Bu çerçevede toplumsal sahiplenme ve meşruiyet daha istikrarlı bir zeminde kurulabilmekte; müdahaleler dışarıdan dayatılmış geçici çözümler yerine toplumsal olarak gerekçelendirilebilen süreçlere dönüşebilmektedir.

6.2.3. Yönetişimsel Hesap Verebilirlik Normu

Yönetişimsel hesap verebilirlik normu, kurumsal işleyiş ve işletme sürekliliğindeki kırılğanlığın izleme ve hesap verebilirlik eksikleri ile sorumlulukların belirsizliği üzerinden görünürleşen boyutuna yanıt vermektedir. Çatışma sonrası müdahalelerin hangi kurum veya aktör tarafından, hangi yerel düzenekler aracılığıyla sürdürüleceğinin açıkça tanımlanmaması, kurumsal işleyişin sürekliliğini zayıflatmaktadır. Bu nedenle görev, yetki ve sorumlulukların açık ve izlenebilir biçimde tanımlanması, ilgili aktörlerin de bunların yerine getirilmesi bakımından hesap verebilir olması gerekmektedir. Normun kuramsal dayanağını, açık kurallar, izleme ve kademeli yaptırım düzeneklerini öne çıkaran Ostrom'un kurumsal tasarım ilkeleri (Ostrom, 1990, 2005) ile çatışma sonrası yönetim kapasitesinin yeniden kurulmasına odaklanan literatür oluşturmaktadır (Brinkerhoff, 2005).

Norm, açık sorumluluk tanımları, kuralların açıklığı, izleme ve hesap verebilirlik mekanizmaları ile kademeli yaptırım düzenekleri aracılığıyla müdahalelerin kurumsal dayanaklarını güçlendirmektedir. Bu düzenekler, yönetişimsel işleyişin kişisel inisiyatiflere ya da geçici uzlaşılarla bağımlılığını azaltmakta, bakım ve işletme sorumluluklarının kurumsal olarak süreklilik kazanmasını sağlayarak kurumsallaşma ve yönetim kapasitesini güçlendirmektedir.

6.2.4. Çok Ölçekli Eş Güdüm Normu

Çok ölçekli eş güdüm normu, kurumsal işleyiş ve işletme sürekliliğindeki kırılğanlığın ölçekler arası koordinasyon zafiyeti ve sistem bileşenleri arasındaki uyumsuzluk biçiminde ortaya çıkan boyutuna yanıt vermektedir. Çatışma sonrası bağlamda müdahalelerin farklı kurumsal ölçekler arasında parçalı biçimde yürütülmesi, hizmet sürekliliğini kesintiye uğratmakta ve müdahalenin bütüncül işleyişini zayıflatmaktadır. Bu norm, müdahale sürecinde görev, kaynak ve kararların birbirine bağlı yönetsel ölçekler arasında uyumlu biçimde düzenlenmesini gerekli kılmaktadır. Normun kuramsal dayanağını çok düzeyli yönetim (Ostrom, 2005), ağ temelli iş birliği (Healey, 1998) ve birbirine bağlı sistemlerde hizmet sürekliliğinin önemini ortaya koyan çalışmalar oluşturmaktadır (Hay vd., 2020).

Norm, kurumlar arasında uyumlu görev ve sorumluluk paylaşımı, ölçekler arası koordinasyon ve ağ temelli iş birliği düzenekleri yoluyla müdahalenin bütüncül bir yönetsel çerçeve içinde işlenmesini öngörmektedir. Bu düzenekler, kurumsallaşma ve yönetim kapasitesini güçlendirmekte; bakım ve işletme süreçlerinin daha istikrarlı biçimde sürdürülmesini desteklemektedir.

6.2.5. Ortak İşletme Sürekliliği Normu

Ortak işletme sürekliliği normu, kurumsal işleyiş ve işletme sürekliliğindeki kırılganlığın yerel bakım ve işletme kapasitesinin zayıflığı, kullanıcı temelli rol paylaşımının kurulamaması ve gündelik işleyişin sahiplenilmemesi biçiminde ortaya çıkan boyutuna yanıt vermektedir. Çatışma sonrası bağlamda müdahalelerin ağırlıklı olarak ilk uygulama aşamasına odaklanması, müdahale sonrasındaki gündelik bakım ve işletmenin kimler tarafından, hangi rol paylaşımı ve ortak sorumluluk ilişkileri içinde sürdürüleceğini belirsiz bırakabilmektedir. Bu norm, mekânsal ya da kurumsal düzeneklerin gündelik işleyişini ortaklaşa üstlenilen sorumluluklara dayandırmayı gerekli kılmaktadır. Kuramsal dayanağı, kentsel müsterekleri ele alan ve ortak yönetim ile kullanıcı temelli işletme biçimlerinin süreklilik açısından belirleyici olduğunu gösteren literatürde yer almaktadır (Ostrom, 1990; Radywyl & Biggs, 2013; Meerkerk, 2024).

Norm, rol paylaşımı, kullanıcı temelli yönetim, ortak bakım protokolleri ve yerel işletme sorumlulukları yoluyla müdahale sonrasındaki işleyişin gündelik düzeyde süreklilik kazanmasını öngörmektedir. Bu norm, rejeneratif sürekliliğin bakım ve işletme sürekliliği bileşenini güçlendirmekte; müdahalenin kalıcılığını yerel kullanım ve ortak sorumluluk zemininde desteklemektedir.

6.2.6. İlişkiye Bağlı Güven İnşası Normu

İlişkiye bağlı güven inşası normu, ilişkiye bağlı güven ve kolektif eylem kırılganlığının karşılıklılık ilişkilerinin aşınması, ortak davranış normlarının çözülmesi ve farklı topluluklar arasında güvenin zayıflaması biçiminde ortaya çıkan boyutuna yanıt vermektedir. Çatışma sonrası bağlamda toplumsal ilişkilerin bu biçimde aşınması, ortak kullanım, ortak sorumluluk ve birlikte üretim gerektiren düzeneklerin dayandığı iş birliği zeminini zayıflatmaktadır. Normun kuramsal dayanağını, karşılıklılık, güven ve ortak davranış normlarının kolektif eylem açısından kurucu önemini ortaya koyan literatür oluşturmaktadır (Ostrom, 2005; Milan, 2022).

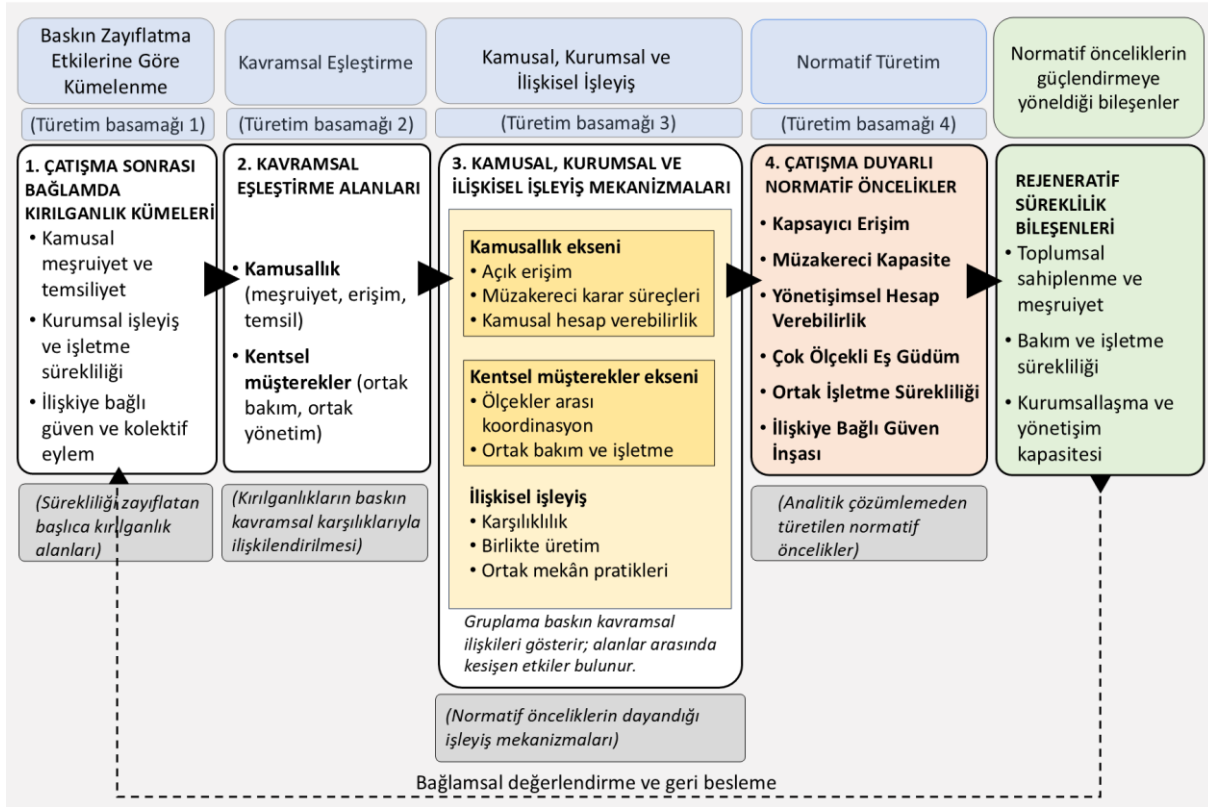
Norm, karşılıklılığı güçlendiren etkileşim biçimleri, birlikte üretim ve ortak mekân pratikleri ile şeffaf işleyiş kuralları yoluyla topluluklar arası güvenin yeniden kurulmasını ve müdahale sonrasındaki iş birliği zemininin güçlenmesini öngörmektedir. Bu norm, baskın olarak toplumsal sahiplenme ve meşruiyet bileşeniyle ilişkilendirilmekte; bakım ve işletme sürekliliği ile kurumsallaşma ve yönetim kapasitesinin ilişkisel dayanaklarını da desteklemektedir.

Bu normatif öncelikler, yöntem bölümünün altıncı aşamasında kırılganlık kümelerindeki özgül sorun alanlarının baskın biçimde zayıflattıkları rejeneratif süreklilik bileşenleriyle ilişkilendirilmesi ve bu zayıflamaların kamusal, kurumsal ve ilişkisel işleyiş mekanizmalarıyla eşleştirilmesi yoluyla türetilmiştir. Tablo 1, sekiz aşamalı yöntemin altıncı aşamasında gerçekleştirilen mekanizma temelli normatif türetimin karşılaştırmalı çıktısını sunmaktadır.

Tablo 1. Çatışma Sonrası Bağlamda Rejeneratif Süreklilik İçin Mekanizma Temelli Normatif Türetim Matrisi (Kaynak: Yazar).

Kırılgnlık Kümesi Özgöl Sorun Alanı	Baskın Biçimde Zayıflayan Süreklilik Bileşeni	Kavramsal Eşleştirme	İşleyiş Mekanizmaları	Türetilen Normatif Öncelik
Kamusal meşruiyet ve temsiliyet kırılgnlığı Kamusallığın daralması, dışlanma, toplumsal ve mekânsal ayrışma	Toplumsal sahiplenme ve meşruiyet	Kamusallık kuramı (Mitchell, 1995; Varna & Tiesdell, 2010; De Magalhães, 2010)	Açık erişim kuralları, kapsayıcı kullanım düzenekleri, dışlayıcı eşiklerin azaltılması (ölçek: mahalle, belediye)	Kapsayıcı Erişim Normu
Kamusal meşruiyet ve temsiliyet kırılgnlığı Temsil zafiyeti, yerel bilginin tanınmaması ve müzakere kanallarının sınırlılığı	Toplumsal sahiplenme ve meşruiyet	Katılım ve iş birlikçi yönetim (Cornwall, 2008; Innes & Booher, 1999; Healey, 1998)	Müzakereye dayalı karar süreçleri, ortak öğrenme, temsil kanallarının açılması (ölçek: müdahale alanı, mahalle)	Müzakereci Kapasite Normu
Kurumsal işleyiş ve işletme sürekliliğindeki kırılgnlık Kurumsal kapasite zayıflığı, izleme eksikliği ve hesap verebilirlik sorunu	Kurumsallaşma ve yönetim kapasitesi	Kurumsal tasarım ilkeleri (Ostrom, 1990, 2005, 2008)	İzleme mekanizmaları, açık kurallar, sorumluluk tanımları, kademeli yaptırımlar (ölçek: belediye, kurum)	Yönetişimsel Hesap Verebilirlik Normu
Kurumsal işleyiş ve işletme sürekliliğindeki kırılgnlık Ölçekler arası koordinasyon zafiyeti ve hizmet sürekliliği sorunu	Kurumsallaşma ve yönetim kapasitesi	Çok düzeyli yönetim (Ostrom, 2005; Healey, 1998)	Ölçekler arası koordinasyon, ağ temelli iş birliği, görev paylaşımı (ölçek: belediye, bölge, ulusal ağ)	Çok Ölçekli Eş Güdüm Normu
Kurumsal işleyiş ve işletme sürekliliğindeki kırılgnlık Kullanıcı temelli rol paylaşımının kurulamaması, bakım ve işletme sorunu	Bakım ve işletme sürekliliği	Kentsel müşterekler yaklaşımı (Ostrom, 1990; Radywyl & Biggs, 2013; Meerkerk, 2024)	Rol paylaşımı, kullanıcı temelli yönetim, ortak bakım protokolleri (ölçek: sosyal altyapı, müdahale alanı, mahalle)	Ortak İşletme Sürekliliği Normu
İlişkiye bağlı güven ve kolektif eylem kırılgnlığı Toplumsal parçalanma, karşılıklılık aşınması ve güven eksikliği	Toplumsal sahiplenme ve meşruiyet	Kolektif eylem ve sosyal normlar (Ostrom, 2005; Milan, 2022)	Karşılıklılık, birlikte üretim, ortak mekân pratikleri, şeffaf kurallar (ölçek: mahalle, kent)	İlişkiye Bağlı Güven İnşası Normu

Tabloda her normatif öncelik, dayandığı kırılgnlık kümesi ve özgöl sorun alanı, bu kırılgnlığın baskın biçimde zayıflattığı süreklilik bileşeni, kavramsal dayanak ve işleyiş mekanizmalarıyla aynı satırda ilişkilendirilmiştir. Kavramsal eşleştirme sütunu, söz konusu ilişkilerin kuramsal dayanağını görünür kılarken satır düzeni, her normatif önceliğin türetim dayanaklarına geri izlenmesini mümkün kılmaktadır. Şekil 1’de aynı üç süreklilik bileşeni, normatif önceliklerin güçlendirmeye yöneldiği alanlar olarak gösterilmektedir. Böylece Tablo 1, kırılgnlıkların hangi süreklilik bileşenlerini baskın biçimde zayıflattığını; Şekil 1 ise normatif önceliklerin hangi bileşenleri güçlendirmeye yöneldiğini göstermektedir.



Şekil 1. 1–3. Bölümlerde Kurulan Analitik Omurga Üzerinden Çatışma Duyarlı Normatif Önceliklerin Türetim Süreci (Kaynak: Yazar).

Yöntem bölümündeki sekiz aşama, kaynakların haritalanmasından çerçevenin yeniden düşünülmesine kadar araştırmanın bütün çözümleme prosedürünü göstermektedir. Şekil 1’deki dört türetim basamağı ise üçüncü, dördüncü ve beşinci aşamalarda oluşturulan kavram envanteri, kavramsal rol ayrımları, analitik eksenler ve kırılabilirlik kümelerinin altıncı aşamadaki mekanizma temelli normatif türetim içinde nasıl ilişkilendirildiğini aşamalı olarak göstermektedir. Bu doğrultuda ilk iki basamak, türetim giren kırılabilirlik kümeleri ile kavramsal eşleştirme alanlarını; üçüncü ve dördüncü basamaklar ise işleyiş mekanizmalarıyla eşleştirme ve normatif türetim işlemlerini göstermektedir. Şeklin alt bölümündeki bağlamsal değerlendirme ve geri besleme hattı ise çerçevenin yedinci aşamada değerlendirilmesi ve sekizinci aşamada yeniden düşünülmesiyle sürdürülen yinelemeli yapıyı temsil etmektedir.

7. KURAMSAL SENTEZ VE ANALİTİK ÇIKARIMLAR

Bu bölüm, önceki bölümlerde geliştirilen kuramsal ve analitik çerçevenin ulaştığı temel kuramsal çıkarımları üç eksende sentezlemektedir. İlk kuramsal çıkarım, kamusal ile kentsel müsterekler arasındaki ilişkinin rejeneratif süreklilik için kurucu bir analitik eksen oluşturduğudur. İkinci kuramsal çıkarım, çatışma sonrası kırılabilirlik kümelerinin süreklilik bileşenlerini zayıflatmış ve bu zayıflamaların farklı işleyiş mekanizmalarıyla ilişkilendirilebildiğidir. Üçüncü kuramsal çıkarım ise bu kırılabilirliklerin analitik olarak eşleştirilmesinin normatif önceliklerin sistematik biçimde türetilmesini mümkün kıldığıdır.

7.1. Kamusal ve Kentsel Müsterekler (AS1)

Makalenin ilk kuramsal çıkarımı, kamusal ile kentsel müsterekler arasındaki ilişkinin rejeneratif sürekliliğin toplumsal sahiplenme ve meşruiyet koşullarını açıklayan kurucu bir eksen sunduğudur. Kamusal, erişim, kontrol ve kamusal hesap verebilirlik üzerinden müdahalelerin hangi kullanım ve karar koşullarında toplumsal kabul ve meşruiyet kazanabildiğini görünür kılarken; kentsel müsterekler bu zeminin ortak kullanım, ortak sorumluluk ve kurumsal işleyiş içinde nasıl sürdürülebildiğini görünür

kılmaktadır. Bu ilişki, rejeneratif sürekliliğin hem kamusal kabul üzerinden hem de bu kabulün ortak bakım ve ortak yönetim içinde nasıl taşındığı üzerinden birlikte düşünülmesi gerektiğini açıklığa kavuşturmaktadır.

Bu bütünleşik okuma, rejeneratif sürekliliğin, müdahalenin kullanım koşullarının farklı topluluklar için erişilebilir ve karar süreçlerinin bu topluluklar açısından meşru olması ile bakım, işletme ve ortak sorumluluk düzeneklerinin ilgili aktörlerce sürdürülebilmesi birlikte ele alındığında açıklanabileceğini göstermektedir. Böylece kamusal ile kentsel müşterekler arasındaki ilişki, rejeneratif sürekliliğin toplumsal kabul ile kurumsal işleyiş boyutlarını birlikte kavramayı mümkün kılan temel analitik bağ olarak belirginleşmektedir.

7.2. Kırılgnlık Kümeleri ve Süreklilik (AS2)

Makalenin ikinci kuramsal çıkarımı, çatışma sonrası bağlamda ortaya çıkan kırılgnlıkların üç kümeye ayrılarak rejeneratif sürekliliğin temel bileşenleriyle ilişkilendirilebileceğidir. Bu analitik eşleştirmede kamusal meşruiyet ve temsiliyet kırılgnlığı toplumsal sahiplenme ve meşruiyet zeminini; kurumsal işleyiş ve işletme sürekliliğindeki kırılgnlık bakım ve işletme sürekliliğini, aynı zamanda onu taşıyan kurumsallaşma ve yönetim kapasitesini; ilişkiye bağlı güven ve kolektif eylem kırılgnlığı ise bu iki alanı toplumsal olarak taşıyan iş birliği ve karşılıklılık zeminini zayıflatmaktadır. Bu nedenle çatışma sonrası kırılgnlıklar, müdahale ortamını zorlaştıran dışsal koşulların ötesinde, rejeneratif sürekliliğin hangi bileşenlerde zayıfladığını ve bu zayıflamaların hangi işleyiş mekanizmalarıyla ilişkilendirilebildiğini görünür kılan çözümleme odaklarıdır.

Bu analitik çerçeve, rejeneratif müdahalelerin kalıcılığının, tekil bir tasarım ya da uygulama başarısının ötesinde çok bileşenli bir işleyişe dayandığını da ortaya koymaktadır. Süreklilik, toplumsal kabul ve meşruiyetin, bakım ve işletme sürekliliğinin, kurumsallaşma ve yönetim kapasitesinin ve bunları bir arada tutan güvene dayalı iş birliği zemininin birlikte kurulmasına bağlıdır. Böylece çatışma sonrası bağlam, rejeneratif sürekliliği genel bir sürdürülebilirlik sorunu olmaktan çıkararak kamusal, kurumsal ve ilişkisel kırılgnlıkların kesişiminde şekillenen çok katmanlı bir süreklilik problemi olarak kavramayı mümkün kılmaktadır.

7.3. Normatif Öncelikler (AS3)

Makalenin üçüncü kuramsal çıkarımı, çatışma sonrası bağlamda normatif önceliklerin kırılgnlık kümeleri ile rejeneratif sürekliliğin bileşenleri arasında kurulan analitik eşleştirme üzerinden türetililebileceğidir. Bu eşleştirme, kamusal meşruiyet ve temsiliyet kırılgnlığından kapsayıcı erişim ve müzakereci kapasiteyi; kurumsal işleyiş ve işletme sürekliliğindeki kırılgnlıktan yönetsimsel hesap verebilirlik, çok ölçekli eş güdüm ve ortak işletme sürekliliğini; ilişkiye bağlı güven ve kolektif eylem kırılgnlığından ise ilişkiye bağlı güven inşasını gerekçelendirmektedir. Böylece normatif öncelikler ile bunların dayandığı kırılgnlık, süreklilik bileşeni ve işleyiş mekanizmaları arasındaki ilişkiler, bağlamsal öncelikleri sistematik biçimde ayırt etmeye olanak veren karşılaştırmalı bir değerlendirme zemini oluşturmaktadır.

Bu analitik türetim mantığı, normatif önceliklerin kırılgnlık tespiti, kuramsal ilişkilendirme ve mekanizma analizi üzerinden sistematik biçimde geliştirilmesini sağlamaktadır. Çalışmanın yöntemsel-analitik katkısı, Jabareen'in (2009) sentez ve yeniden sentez aşamasının araştırma amacı doğrultusunda mekanizma temelli normatif türetimle genişletilmesinde ortaya çıkmaktadır. Bu adım, her normatif önceliğin ilgili kırılgnlık kümesi, süreklilik bileşeni ve işleyiş mekanizması üzerinden geri izlenmesini sağlamakta; Kavramsal Çerçeve Çözümlemesinin normatif yönelimli planlama ve tasarım araştırmalarında mekanizma temelli normatif türetim yoluyla nasıl genişletilebileceğini göstermektedir. Böylece çerçeve, rejeneratif sürekliliğin kamusal, kurumsal ve ilişkisel koşullarını bağlama duyarlı biçimde değerlendirmek için analitik referanslar üretmektedir.

8. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışma, çatışma sonrası kentlerde rejeneratif sürekliliğin, fiziksel çevrenin yeniden inşasının ötesinde, toplumsal sahiplenme ve meşruiyet, bakım ve işletme sürekliliği ile kurumsallaşma ve yönetim kapasitesinin birlikte kurulmasına dayandığını ortaya koymaktadır. Bu çerçevede kamusal, müdahalelerin farklı topluluklar açısından erişilebilir olmasının ve karar süreçlerinin meşruiyet kazanmasının koşullarını; kentsel müsterekler ise ortak bakım, işletme ve yönetim düzeneklerinin süreklilik koşullarını açıklayan iki kurucu analitik eksen olarak belirginleşmiştir. Böylece rejeneratif süreklilik, kamusal, kurumsal ve ilişkisel koşulların birlikte üretildiği çok katmanlı bir süreklilik problemi olarak kavramsallaştırılmış; güven ise üç süreklilik bileşeninin ilişkisel dayanaklarını taşıyan ve kolektif eylemi destekleyen iş birliği zemini olarak konumlandırılmıştır.

Bu çalışmanın temel katkısı, kamusal ve kentsel müsterekler literatürlerinde çoğu kez ayrı eksenlerde tartışılan meşruiyet, ortak yönetim, bakım ve işletme ile güven ilişkilerini çatışma sonrası kırılma kümeleri, rejeneratif süreklilik bileşenleri ve işleyiş mekanizmaları üzerinden normatif önceliklere bağlayan bütünlük bir analitik çerçeve önermesidir. Bu çerçevede çatışma sonrası kırılma kümeleri, dağınık sorun alanları yerine, rejeneratif sürekliliğin bileşenlerini zayıflatan ve ilgili kamusal, kurumsal ve ilişkisel işleyiş mekanizmalarıyla ilişkilendirilen kümeler olarak okunmuştur. Kapsayıcı erişim, müzakereci kapasite, yönetsel hesap verebilirlik, çok ölçekli eş güdüm, ortak işletme sürekliliği ve ilişkiye bağlı güven inşası da bu analitik eşleştirme temelinde çatışma duyarlı normatif öncelikler olarak türetilmiştir.

Bu çerçevenin dayandığı değerlendirme zemini, dört literatür alanının sekiz aşamalı Kavramsal Çerçeve Çözümlemesiyle bütünlüğü ve kırılma kümelerinin süreklilik bileşenleri ile işleyiş mekanizmaları üzerinden normatif önceliklere bağlanmasıyla oluşturulmuştur. Çerçevede kurulan bağların tutarlılığı, araştırma sorularının ilgili analitik çıktılarla yanıtlanması ve bu çıktılar arasındaki kavramsal ilişkilerin korunması temelinde değerlendirilmiştir. Bu doğrultuda AS1, kamusal ile kentsel müsterekler arasındaki ilişkinin açıklanmasıyla; AS2, üç kırılma kümesinin ilgili süreklilik bileşenleri ve işleyiş mekanizmalarıyla ilişkilendirilmesiyle; AS3 ise bu eşleştirmeden altı normatif önceliğin türetilmesiyle yanıtlanmıştır. Bu yapı, her normatif önceliğin dayandığı işleyiş mekanizmasına, süreklilik bileşenine ve kırılma kümesine kadar geri izlenebilmesini sağlamıştır. Dört literatür alanından belirlenen kavramların ortak bir açıklama düzleminde farklı analitik roller üstlenerek birbirini tamamlaması, çerçevenin disiplinlerarası anlaşılabilirliğini desteklemiştir. Bu yönüyle çalışma, rejeneratif sürekliliğin üç bileşenini birlikte değerlendirmeye imkân veren bir analitik zemin sunmaktadır. Çerçevenin literatür temelli kavramsal çıkarımlarla geliştirilmiş olması nedeniyle, kırılma kümeleri, işleyiş mekanizmaları ve altı normatif önceliğin farklı çatışma sonrası kentlerde henüz ampirik olarak sınırlanmamış olması çalışmanın temel sınırlılığını oluşturmaktadır. Gelecek çalışmalar, kırılma kümeleri, süreklilik bileşenleri, işleyiş mekanizmaları ve normatif öncelikler arasındaki ilişkileri bağlama duyarlı değerlendirme ölçütlerine dönüştürerek farklı çatışma sonrası kentlerde karşılaştırmalı ve ampirik olarak inceleyebilir. Normatif öncelikler arasında bağlama özgü gerilimler ortaya çıkabileceğinden, çerçeve bağlamsal değerlendirme ve önceliklendirmeye açık dinamik bir yapı olarak ele alınmalıdır.

Etik Standartlar ve Yazar Beyanı

1. Yazar Katkıları (CRediT):

Devran Bengü: Kavramsallaştırma, metodoloji, araştırma, kaynaklar, analiz, görselleştirme, yazım – orijinal taslak, yazım – gözden geçirme ve düzenleme.

2. Etik Kurul İzni

Bu çalışma için etik kurul iznine gerek yoktur. Buna ilişkin ıslak imzalı onam formu, makale süreç dosyasına eklenmiştir.

3. Yazarlık Katkısı ve Çıkar Çatışması

Bu çalışmada üçüncü kişiler veya kurumlar arasında yayın öncesi ve yayın sonrası bir çıkar çatışması söz konusu değildir. Bu durum ıslak imzalı Çıkar Çatışması Beyan Formu ile birlikte beyan edilmiş ve makale süreç dosyasına eklenmiştir.

4. Finansal Destek

Finansal destek bulunmamaktadır.

5. Veri Seti Beyanı

Bu çalışma literatüre dayalı kuramsal-kavramsal bir araştırma olduğundan çalışma kapsamında yeni bir veri seti üretilmemiştir.

6. Üretken Yapay Zekâ (ÜYZ) Kullanım Beyanı

Bu makalenin hazırlanmasında, çalışmanın dilsel düzenleme, terminolojik tutarlılık denetimi ve özet ile bölüm metinleri arasında kavramsal ve yapısal hizalama kontrolü amacıyla sınırlı düzeyde yapay zekâ araçlarından yararlanılmıştır.

7. Teşekkür

Teşekkür edilecek kişi veya kurum bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Axinte, L. F., Mehmood, A., Marsden, T., & Roep, D. (2019). Regenerative city-regions: A new conceptual framework. *Regional Studies, Regional Science*, 6(1), 117–129. <https://doi.org/10.1080/21681376.2019.1584542>
- Barbalet, J. (2019). The experience of trust: Its content and basis. M. Sasaki (Ed.), *Trust in Contemporary Society* içinde (s. 11–30). Brill. <https://www.jstor.org/stable/10.1163/j.ctvrk3cr.6>
- Booher, D. E., & Innes, J. E. (2002). Network power in collaborative planning. *Journal of Planning Education and Research*, 21(3), 221–236. <https://doi.org/10.1177/0739456X0202100301>
- Brand, U. (2010). Sustainable development and ecological modernization—The limits to a hegemonic policy knowledge. *Innovation: The European Journal of Social Science Research*, 23(2), 135–152. <https://doi.org/10.1080/13511610.2010.522403>
- Brinkerhoff, D. W. (2005). Rebuilding governance in failed states and post-conflict societies: Core concepts and cross-cutting themes. *Public Administration and Development*, 25(1), 3–14. <https://doi.org/10.1002/pad.352>
- Cole, R. J. (2011). Transitioning from green to regenerative design. *Building Research & Information*, 40(1), 39–53. <https://doi.org/10.1080/09613218.2011.610608>

- Cole, R. J., Busby, P., Guenther, R., Briney, L., Blaviesciunaite, A., & Alencar, T. (2012). A regenerative design framework: Setting new aspirations and initiating new discussions. *Building Research & Information*, 40(1), 95–111. <https://doi.org/10.1080/09613218.2011.616098>
- Cornwall, A. (2003). Whose voices? Whose choices? Reflections on gender and participatory development. *World Development*, 31(8), 1325–1342. [https://doi.org/10.1016/S0305-750X\(03\)00086-X](https://doi.org/10.1016/S0305-750X(03)00086-X)
- Cornwall, A. (2006). Historical perspectives on participation in development. *Commonwealth & Comparative Politics*, 44(1), 62–83. <https://doi.org/10.1080/14662040600624460>
- Cornwall, A. (2008). Unpacking 'participation': Models, meanings and practices. *Community Development Journal*, 43(3), 269–283. <https://doi.org/10.1093/cdj/bsn010>
- De Magalhães, C. (2010). Public space and the contracting-out of publicness: A framework for analysis. *Journal of Urban Design*, 15(4), 559–574. <https://doi.org/10.1080/13574809.2010.502347>
- Gaventa, J., & Cornwall, A. (2006). Challenging the boundaries of the possible: Participation, knowledge and power. *IDS Bulletin*, 37(6), 122–128. <https://doi.org/10.1111/j.1759-5436.2006.tb00329.x>
- Gibbons, L. V., Cloutier, S. A., Coseo, P. J., & Barakat, A. (2018). Regenerative development as an integrative paradigm and methodology for landscape sustainability. *Sustainability*, 10(6), 1910. <https://doi.org/10.3390/su10061910>
- Haider, H. (2017). Breaking the cycle of violence: Applying conflict sensitivity to transitional justice. *Conflict, Security & Development*, 17(4), 333–360. <https://doi.org/10.1080/14678802.2017.1337420>
- Hay, A. H., Karney, B., & Martyn, N. (2020). Reconstructing infrastructure for resilient essential services during and following protracted conflict: A conceptual framework. *International Review of the Red Cross*, 101(912), 1001–1029. <https://doi.org/10.1017/S1816383120000053>
- Healey, P. (1998). Building institutional capacity through collaborative approaches to urban planning. *Environment and Planning A: Economy and Space*, 30(9), 1531–1546. <https://doi.org/10.1068/a301531>
- Innes, J. E., & Booher, D. E. (1999). Consensus building and complex adaptive systems. *Journal of the American Planning Association*, 65(4), 412–423. <https://doi.org/10.1080/01944369908976071>
- Jaakkola, E. (2020). Designing conceptual articles: Four approaches. *AMS Review*, 10(1–2), 18–26. <https://doi.org/10.1007/s13162-020-00161-0>
- Jabareen, Y. (2009). Building a conceptual framework: Philosophy, definitions, and procedure. *International Journal of Qualitative Methods*, 8(4), 49–62. <https://doi.org/10.1177/160940690900800406>
- Madanipour, A. (2019). Rethinking public space: Between rhetoric and reality. *Urban Design International*, 24(1), 38–46. <https://doi.org/10.1057/s41289-019-00087-5>
- Massey, D. (2005). *For space*. Sage.
- Meerkerk, J. (2024). Understanding the governing of urban commons: Reflecting on five key features of collaborative governance in Zero Waste Lab, Amsterdam. *International Journal of the Commons*, 18(1), 397–410. <https://doi.org/10.5334/ijc.1282>

- Milan, C. (2022). The mobilization for spatial justice in divided societies: Urban commons, trust reconstruction, and social(ist) memory in Bosnia and Herzegovina. *East European Politics and Societies and Cultures*, 36(2), 669–691. <https://doi.org/10.1177/08883254211005173>
- Mitchell, D. (1995). The end of public space? People's Park, definitions of the public, and democracy. *Annals of the Association of American Geographers*, 85(1), 108–133.
- Mitchell, D. (1996). Introduction: Public space and the city. *Urban Geography*, 17(2), 127–131. <https://doi.org/10.2747/0272-3638.17.2.127>
- Németh, J., & Schmidt, S. (2011). The privatization of public space: Modeling and measuring publicness. *Environment and Planning B: Planning and Design*, 38(1), 5–23. <https://doi.org/10.1068/b36057>
- Ostrom, E. (1990). *Governing the commons: The evolution of institutions for collective action*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511807763>
- Ostrom, E. (2000). Collective action and the evolution of social norms. *Journal of Economic Perspectives*, 14(3), 137–158. <https://doi.org/10.1257/jep.14.3.137>
- Ostrom, E. (2005). *Understanding institutional diversity*. Princeton University Press.
- Ostrom, E. (2008). Tragedy of the commons. S. N. Durlauf & L. E. Blume (Ed.), *The New Palgrave dictionary of economics* (2nd ed.) içinde. Palgrave Macmillan.
- Radywyl, N., & Biggs, C. (2013). Reclaiming the commons for urban transformation. *Journal of Cleaner Production*, 50, 159–170. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2012.12.020>
- Sakalasuriya, M. M., Haigh, R. P., & Amaratunga, D. (2018). A conceptual framework to analyse consequences of post conflict reconstruction interventions. *Procedia Engineering*, 212, 894–901. <https://doi.org/10.1016/j.proeng.2018.01.115>
- Snyder, H. (2019). Literature review as a research methodology: An overview and guidelines. *Journal of Business Research*, 104, 333–339. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2019.07.039>
- Swyngedouw, E. (2010). Apocalypse forever? Post-political populism and the spectre of climate change. *Theory, Culture & Society*, 27(2–3), 213–232. <https://doi.org/10.1177/0263276409358728>
- Torraco, R. J. (2005). Writing integrative literature reviews: Guidelines and examples. *Human Resource Development Review*, 4(3), 356–367. <https://doi.org/10.1177/1534484305278283>
- Varna, G., & Tiesdell, S. (2010). Assessing the publicness of public space: The star model of publicness. *Journal of Urban Design*, 15(4), 575–598. <https://doi.org/10.1080/13574809.2010.502350>
- While, A., Jonas, A. E. G., & Gibbs, D. (2004). The environment and the entrepreneurial city: Searching for the urban “sustainability fix” in Manchester and Leeds. *International Journal of Urban and Regional Research*, 28(3), 549–569. <https://doi.org/10.1111/j.0309-1317.2004.00535.x>
- World Commission on Environment and Development. (1987). *Our common future*. Oxford University Press.
- Yunibandhu, R., & Hallinger, P. (2025). From sustainability to regeneration: Mapping the conceptual foundations and future directions of regenerative development. *Sustainable Development*, 33(6), 8569–8585. <https://doi.org/10.1002/sd.70112>

Extended Summary

Research Problem

This article examines regenerative continuity in cities emerging from war, civil war, or organized armed conflict. In these settings, intense violence may have declined, yet physical destruction, institutional disintegration, legitimacy crises, and loss of trust between communities often remain. Reconstruction can restore buildings, infrastructure, and public facilities, but the continuity of an intervention depends on more than physical completion. A project may be implemented successfully and still weaken over time if it lacks public legitimacy, cannot be maintained in everyday practice, or remains unsupported by durable governance arrangements.

The article addresses this problem through the concept of regenerative continuity. It defines regenerative continuity as a long-term social and institutional capacity through which interventions remain publicly grounded, operationally sustained, and institutionally supported. Three interrelated components form this capacity: social ownership and legitimacy, continuity of maintenance and operation, and institutionalization and governance capacity. These components are understood as mutually constitutive conditions.

Four bodies of research often develop along separate lines: regenerative design, publicness and participation, urban commons, and post-conflict research. As a result, the conditions that allow regenerative interventions to endure in post-conflict cities remain insufficiently connected within a common analytical framework. The article responds by relating publicness and urban commons to the components of regenerative continuity, identifying recurring patterns of vulnerability, and deriving conflict-sensitive normative priorities through mechanism-based normative derivation.

Research Questions

The central research question is: under what social, institutional, and relational conditions can regenerative continuity be established in post-conflict cities?

Three subquestions guide the analysis:

1. How can the relationship between publicness and urban commons explain the conditions of regenerative continuity in a post-conflict context?
2. Which vulnerability clusters become prominent in such settings; which components of regenerative continuity do they weaken, and with which mechanisms can they be associated?
3. How can conflict-sensitive normative priorities be analytically grounded on the basis of these vulnerability clusters?

Literature Review

The conceptual framework draws on four bodies of literature. Regenerative design provides the starting point by shifting attention from the reduction of environmental harm to the renewal of ecological and social capacities. Its discussion of continuity, however, remains less developed when interventions take place under conditions of conflict-related institutional weakness and social fragmentation.

Publicness and participation form the second field. Studies of publicness show that access, control, and public accountability shape whether an intervention can support legitimate and inclusive use. Participation research adds a further question: how are these conditions produced and negotiated? Symbolic inclusion may leave established power relations untouched, while deliberation, shared learning, and meaningful access to decision processes can strengthen social ownership.

The third field concerns urban commons. Work on collective action and institutional design explains how shared resources can be sustained through clear responsibilities, monitoring, rule-making, and coordination across levels. Research on commoning extends this argument into urban life by emphasizing shared use, care, maintenance, and collective management. This perspective is especially useful after implementation, when everyday operation depends on continuing cooperation.

The fourth body consists of post-conflict research. It documents institutional disintegration, uneven representation, contested authority, infrastructure and service fragility, social fragmentation, and weakened trust. These studies clarify why technically sound interventions may remain socially or institutionally fragile. What has been less visible is a framework that links these conditions to regenerative continuity and shows how normative priorities can be derived by relating these forms of fragility to public, institutional, and relational mechanisms.

The article brings these literatures into a shared explanatory structure. Publicness clarifies the conditions under which legitimacy and social acceptance are formed. Urban commons explains how these conditions continue through maintenance, operation, shared responsibility, and governance. Their relationship provides the central analytical link connecting the three components of regenerative continuity.

Methodology

The research follows a literature-based theoretical and conceptual design. Its main method is an adaptation of Jabareen's (2009) eight-phase Conceptual Framework Analysis, which offers a systematic procedure for building a network of related concepts across multidisciplinary fields. The framework's relational assumption draws on Massey's (2005) relational conception of space. By integrating this relational assumption with Jabareen's procedural framework, the study specifies the relationship among the three components as mutually constitutive.

The analytical material was drawn from four bodies of literature: regenerative design, publicness and participation, urban commons, and post-conflict research. Purposeful and iterative selection began with foundational works in each field; as the analysis progressed, sources were added when they clarified conceptual relations or current debates. Each source was assessed for its relevance to the research questions and analytical role. Theoretical studies established concepts and relationships, while relevant empirical work clarified their operation and limits.

The procedure unfolded through eight connected phases. First, the four literature fields were mapped to define the scope of inquiry. Second, the sources were read and classified according to disciplinary position and analytical role. Third, the main concepts were identified, producing the three components of regenerative continuity, the dimensions of publicness, and the institutional principles associated with urban commons. Fourth, the concepts were differentiated and assigned roles within the framework. Fifth, the three components were integrated with publicness and urban commons as two analytical axes, while post-conflict problem areas were grouped into three vulnerability clusters according to their dominant weakening effects on the components of continuity.

The sixth phase extended synthesis and resynthesis through mechanism-based normative derivation. A direction was treated as a normative priority when it was oriented toward supporting the continuity component most strongly weakened by a specific problem area, could be theoretically justified, and could be directly linked to an identified mechanism. Normative derivation was therefore treated as an interpretive inference guided by theoretical matching and mechanism analysis. The chain—vulnerability cluster, continuity component, mechanism, and normative priority—made the derivation traceable and underpinned Table 1 and Figure 1.

The seventh phase assessed the consistency and traceability of the links among the research questions, conceptual categories, supporting sources, mechanisms, and normative priorities. Intelligibility and openness to scholarly discussion across theoretical fields served as criteria for interdisciplinary evaluation. In the eighth phase, the framework was reconsidered as a context-sensitive structure that can be refined through new sources, comparative studies, and future empirical applications.

Findings

The first finding concerns the relationship between publicness and urban commons. Publicness explains how interventions become accessible, publicly accountable, and socially legitimate. Urban commons clarifies how those conditions are carried into everyday care, shared operation, and institutional support. Read together, they

explain how the three components of regenerative continuity can be produced and sustained within the same structure.

The second finding is the identification of three vulnerability clusters. Post-conflict problem areas were grouped according to their dominant weakening effects on the components of continuity. Vulnerability in public legitimacy and representation includes narrowed publicness, exclusion, spatial separation, weak representation, and limited channels of deliberation. It primarily weakens social ownership and legitimacy.

Vulnerability in institutional functioning and continuity of operation includes limited institutional capacity, insufficient monitoring, unclear accountability, weak coordination across scales, and fragile arrangements for care and operation. Its strongest effects appear in continuity of maintenance and operation and in institutionalization and governance capacity.

Vulnerability in relationship-based trust and collective action concerns social fragmentation, eroded reciprocity, and limited capacity for cooperation. It affects the relational ground that supports all three components.

The third finding is methodological as well as normative. Once the specific problem areas within each cluster were related to the components they most strongly weakened, the analysis traced the mechanisms connected to those forms of weakening. This matching process produced six conflict-sensitive normative priorities: inclusive access, deliberative capacity, governance accountability, multiscalar coordination, continuity of shared operation, and relationship-based trust-building. Each priority is connected to identifiable problem areas, continuity components, and mechanisms, allowing its analytical basis to be traced back to the vulnerability from which it was derived.

Discussion

The findings recast regenerative continuity in post-conflict cities as a multilayered problem. Physical reconstruction remains important, but its long-term significance depends on public legitimacy, everyday maintenance, governance capacity, and social cooperation.

The relational reading of publicness and urban commons is central to the argument. Publicness identifies who can enter, use, influence, and question an intervention. Urban commons directs attention to how shared responsibilities are organized after implementation. Their intersection connects legitimacy to continuity in practice.

The study also makes a methodological contribution. It extends the synthesis and resynthesis phase of Conceptual Framework Analysis through traceable mechanism-based normative derivation. This explains how the framework was produced and how the proposed priorities are grounded in the preceding analysis.

Conclusions

Regenerative continuity in post-conflict cities depends on the joint formation of social ownership and legitimacy, continuity of maintenance and operation, and institutionalization and governance capacity. Publicness and urban commons provide two connected analytical axes for understanding these components. The vulnerability clusters identify the principal domains of weakening, while the six normative priorities indicate where strengthening should be directed.

The main contribution lies in integrating legitimacy, continuity of maintenance and operation, and governance within a single traceable structure, while positioning trust as a relational ground that supports the three components of regenerative continuity. This analytically grounded normative framework is open to contextual evaluation and prioritization. Because it was developed through literature-based conceptual inference, the vulnerability clusters, mechanisms, and six normative priorities have not yet been empirically tested. It can inform comparative research, context-sensitive indicator development, and empirical examination of the relationships among vulnerability clusters, continuity components, mechanisms, and normative priorities across post-conflict cities.